

رساله مقبول و مستند مشتمل به معلومات مهم رابطه به مسائل زندگی روزمره

TALEE-DENCORSE

تعلیمات اسلامی

عقائد و احکام

3

حصه فقہ

تالیف:

ابومعاویہ مولانا محمد ایاز صاحب

مترجم:

مولانا نصر اللہ «منصور» (تخاری)

TALEE-DENCORSE

تعلیمات اسلامی

عقائد و احکام

3

حصہ فقہ

مرتب

مولانا مفتی محمد ایاز حفظہ اللہ

مترجم

مولانا نصر اللہ «منصور» (تخاری)

ناشر

جامعہ تبلیغ القرآن

یوسف آباد: 091-2245300

راهنمایی برای آموزش دهندگان کورس

- کتابی که درس و تعلیم می دهید قبل از تعلیم آنرا عمیق مطالعه نمایید از مسائل و..... آن درست آگاهی حاصل نمایید.
- کتاب فقه باید دقیق بررسی گردیده بعد از درک مسائل آن آموزش داده شود. اگر در جای به مشکلی دچار میشوید از کتاب دیگری استفاده نمایید. بازهم تشفی حاصل نشد از یک عالم مستند بپرسید.
- در حصه ای قرآن برای تفسیر سورت های آخری از جواهر القرآن (شیخ القرآن مولانا غلام الله خان) معارف القرآن (مفتی محمد شفیع) یا درس قرآن (مولانا محمد منظور نعمانی) استفاده نمایید. و در بخش های متباقی بذرایع مستندی اطمینان حاصل نمایید.
- در حصه ای حدیث ابواب متعلقه معارف الحدیث را مطالعه نمایید. در صورت مشکل نزد عالمی مراجعت نمایید.
- آموزش دهندگان کورس در بخش عقائد و فقه از کتب ذیل استفاده نمایند. (۱) اسلامی فقه: مولانا جاوید صاحب. (۲) تفهیم الفقه: مفتی محمد نعیم صاحب (۳) ارشاد الفقه: مولانا جاوید صاحب (۴) تسهیل بهشت زیور: مرتب جامعه الرشید کراچی.
- علاوه از کتب فوق میتوانید از سی دی (CD) تهیه شده از طرف اداره نیز استفاده نمایید.
- این کورس روزانه یک ساعت آموزش داده میشود. دو مرحله دارد. مرحله اول نیم ساعت «حصه قرآن» مرحله دوم نیم ساعت «عقائد و فقه» در صورت اختتام حصه قرآن بجای آن حصه حدیث آموزش داده میشود.
- قارئین و آموزش دهندگان این رساله را مطالعه و یادرس میدهند از ایشان خواهشمندیم که اگر به اشتباهی املائی یا علمی رو برو میشوند لطفاً ما را آگاه نمایند تا در چاپ های بعدی اصلاح گردد.

فہرست مضامین

14	تعارف.....
14	دین، مذہب و شریعت .....
15	اہمیت و ضرورت دین اسلام : .....
16	جامعیت دین اسلام : .....
17	امتزاج دین و دنیا: .....
18	ذرائع شناختن دین و شریعت.....
18	قران ، حدیث و فقہ.....
18	تعارف و اہمیت فقہ .....
21	اصطلاحات مهم دین.....
21	(۱) فرض (Obligatory): .....
21	(۲) واجب (Obligatory) : .....
21	(۳) سنت (Sunnah) : .....
22	(۴) مستحب (Recommended): .....
22	(۵) مباح (Premissible) : .....
22	(۶) مکروہ (Disapproved) : .....
22	(۷) حرام (Prohabited): .....
23	فرائض دین.....
23	فرائض ایمان.....
23	فرائض اسلام.....
24	فرائض کلمہ.....
25	بیان عقاید.....
25	متعلق بہ ایمان : .....

- 25..... متعلق به الله تعالى :
- 25..... متعلق به تقدیر و اختیار :
- 25..... متعلق به انبیاء کرام و معجزات :
- 26..... متعلق به کتب آسمانی :
- 26..... متعلق به فرشتگان و جنیات :
- 27..... متعلق به قیامت :
- 27..... متعلق به جنت و دوزخ :
- 27..... حالات قبر :
- 28..... متعلق به ایصال ثواب :
- 28..... متعلق به صحابه کرام :
- 28..... متعلق به اهل بیت :
- 29..... متعلق به ولی ولایت و کرامت :
- 29..... متعلق به توبه :
- 29..... شرائط توبه :
- 30..... بیان حقوق های مختلف
- 30..... حقوق الله تعالى بر بندگان :
- 30..... حقوق قرآن :
- 30..... حقوق رسول الله ﷺ :
- 31..... حقوق صحابه کرام :
- 31..... حقوق علماء :
- 31..... حقوق مسلمان :
- 33..... طهارت

- 33 ..... بیان استنجاہ :
 33 ..... طریقه استنجاہ :
 33 ..... مکروهات استنجاہ :
 34 ..... وضوء.....
 34 ..... فضیلت وضوء :
 34 ..... فرائض وضوء :
 34 ..... سنتهای وضوء :
 35 ..... مستحبات وضوء :
 35 ..... طریقه وضوء :
 36 ..... نواقض وضوء :
 36 ..... مکروهات وضوء :
 37 ..... غسل.....
 37 ..... فضیلت غسل :
 37 ..... فرائض غسل :
 37 ..... سنت های غسل :
 37 ..... مکروهات غسل :
 37 ..... طریقه غسل :
 38 ..... موجبات غسل :
 38 ..... جنبی از این سخنان باید احتراز کند :
 39 ..... تیمم.....
 39 ..... فرائض تیمم :
 39 ..... طریقه مسنون تیمم :

- 39..... تیمم با چه چیز جائز است :
- 40..... چه وقت باید تیمم کرد :
- 41..... مفسدات تیمم :
- 41..... (موارد که تیمم را می‌شکند)
- 42..... چند احکام حیض و نفاس برای زنان.....
- 42..... حیض :
- 42..... مدت حیض :
- 42..... نفاس :
- 42..... مدت نفاس :
- 42..... حکم حیض و نفاس :
- 43..... حکم استحاضه:
- 43..... مدت پاکی (طهر)
- 45..... نماز.....
- 45..... فضیلت نماز :
- 45..... فرائض نماز :
- 46..... واجبات نماز :
- 48..... مفسدات نماز :
- 48..... تفصیل.....
- 49..... مکروهات نماز :
- 50..... فضیلت نماز با جماعت :
- 51..... شرائط واجب شدن جماعت :
- 51..... اعدار ترک نماز جماعت :

- 52..... فرق میان نماز زنان و مردان:
- 54..... نماز وتر.....
- 54..... حکم وتر:
- 54..... رکعات وتر و روش اداء آن :
- 55..... نماز جمعه.....
- 55..... مجموعه رکعات نماز جمعه.....
- 55..... طریقه نماز جمعه.....
- 55..... شرائطی واجب بودن نماز جمعه:
- 56..... نقشهٔ تعداد رکعات نماز های پنجگانه.....
- 57..... صلوٰة قصر یعنی نماز مسافر.....
- 57..... طریقه قصر.....
- 57..... حکم سنت در سفر.....
- 58..... نماز تراویح.....
- 58..... حکم نماز تراویح.....
- 58..... طریقه گزاریدن تراویح.....
- 58..... رکعات نماز تراویح.....
- 58..... حکم خواندن قرآن در تراویح :
- 59..... اوقات مکروهه نماز.....
- 59..... اوقاتی که در آنها صرف نماز نفل مکروه است.....
- 60..... حکم ستره.....
- 60..... نمازهای قضائی.....
- 60..... حکم قضای نماز.....
- 61..... برخی مسائل ضروری قضا.....

- 62..... قضای عمری :
- 63..... نمازهای نفل شبانه روز.
- 63..... نماز تهجد
- 63..... تحیة الوضو و تحیة المسجد
- 63..... نماز اشراق
- 63..... نماز چاشت
- 64..... صلوة حاجت
- 64..... صلوة استخاره
- 64..... نماز کسوف
- 64..... نماز خسوف
- 64..... نماز استسقاء
- 65..... سجده سهوه
- 65..... سجده سهو چه وقت واجب میگردد؟
- 65..... طریقه سجده سهو
- 65..... تعریف عمل کثیر
- 66..... سجده تلاوت
- 66..... حکم سجده تلاوت
- 66..... طریقه سجده تلاوت
- 67..... نماز جنازه
- 67..... فضیلت نماز جنازه
- 68..... حکم نماز جنازه :
- 68..... سنن نماز جنازه
- 68..... طریقه نماز جنازه

- 70..... اگر کودک نابالغ باشد این دعا را بخواند :
- 70..... اگر دختر نابالغ باشد این دعا را بخواند :
- 71..... روزه
- 71..... فضیلت روزه :
- 71..... فرائض روزه :
- 71..... چیزهایی که روزه را فاسد (میشکنند).....
- 71..... قاعده :
- 72..... تفصیل
- 73..... سخنانی که با آنها روزه مکروه و فاسد نمیگردد :
- 73..... بیان کفاره :
- 74..... زکوة
- 74..... فضیلت زکوة :
- 74..... حکم زکوة :
- 74..... مطلب صاحب نصاب بودن :
- 75..... حج
- 75..... فضیلت حج :
- 75..... فرائض حج :
- 75..... واجبات حج :
- 76..... سنت های حج :
- 76..... اقسام حج :
- 76..... حج افراد :
- 77..... حج تمتع :

- 77..... حج قرآن : .....
- 77..... طریقہ تمتع : .....
- 78..... عمرہ .....
- 78..... فضیلت عمرہ : .....
- 78..... فرائض عمرہ : .....
- 78..... واجبات عمرہ : .....
- 78..... سنت های عمرہ : .....
- 78..... طریقہ عمرہ : .....
- 79..... قربانی .....
- 79..... فضیلت قربانی : .....
- 79..... قربانی بر چه کس واجب است؟ .....
- 79..... شرائط واجب بودن قربانی : .....
- 80..... حیوان قربانی : .....
- 80..... خوردن هفت چیز جانوران جائز نیست : .....
- 81..... معاملات .....
- 81..... شرائط و اصول معاملات : .....
- 81..... (1) تراضی : .....
- 81..... (2) معامله باطل نباشد : .....
- 82..... (3) معامله فاسد نیز نباشد : .....
- 82..... دیگر شرائط : .....
- 83..... معاشرت .....
- 83..... نکاح .....
- 83..... فضیلت نکاح : .....

- 83..... شرائط نکاح :
- 83..... رکن نکاح:
- 84..... طلاق.....
- 84..... طلاق چیز پسندیده نیست :
- 84..... اقسام طلاق و حکم آن :
- 84..... (1) طلاق رجعی :
- 84..... (2) طلاق بائن :
- 85..... (3) طلاق مغلظ :
- 85..... طلاق چه کسی واقع می‌گردد و طلاق چه کسی واقع نمی‌گردد:
- 85..... طریقه درست طلاق دادن :
- 86..... شرائط و اصول لباس شرعی :
- 86..... تفصیل :
- 87..... جهاد.....
- 87..... فضیلت جهاد :
- 87..... مراتب جهاد:
- 87..... جهاد بانفس چهار مراتب دارد :
- 87..... جهاد باشیطان دو مرتبه دارد:
- 87..... چهار مراتب جهاد با کفار و منافقین:
- 87..... سه مراتب جهاد باستمکاران و ارباب ظلم و مبتدعین:
- 89..... اقسام جهاد جسمانی با کفار باعتبار فرضیت:
- 89..... اقسام جهاد:
- 89..... صورتهای فرض عین:

- 89..... صورتهای فرض کفایه:
- 89..... جهاد بر کدام مردم فرض است :
- 89..... وجوب جهاد هفت شرط دارد :
- 90..... نماز وترجمه.....
- 94..... یا این دعا را بخواند:.....
- 94..... ادعیه مسنونہ.....
- 95..... آداب و شرائط قبولیت دعاء :.....
- 95..... آداب دعاء.....
- 96..... دعای خوابیدن:.....
- 96..... دعای بیدار شدن :.....
- 96..... دعای طعام خوردن:.....
- 96..... دعای بعد از طعام:.....
- 96..... دعای وارد شدن به بیت الخلاء:.....
- 96..... دعای بیرون شدن از بیت الخلاء:.....
- 96..... دعای دین خود در شیشه :.....
- 96..... دعای پوشیدن لباس :.....
- 96..... دعای بیرون شدن از خانه :.....
- 96..... دعای داخل شدن به خانه:.....
- 96..... دعای داخل شدن به مسجد :.....
- 96..... دعای بیرون شدن از مسجد:.....
- 96..... دعای بعد از اذان :.....
- 97..... دعای داخل شدن به بازان:.....

- 97..... دعای برخاستن از مجلس:
- 97..... دعای سفر:
- 97..... دعای سواری:
- 97..... دعای عطسه:
- 97..... دعا در جواب عطسه:
- 97..... دعای دیدن ماه:
- 97..... دعای تعزیت:
- 97..... دعای رفتن به قبرستان:
- 98..... ادعیه صبح و شام:
- 99..... ایمان مفصل:
- 99..... ایمان مجمل:
- 99..... کلمه طیبه:
- 99..... کلمه شهادت:
- 99..... کلمه تمجید:
- 99..... کلمه توحید:
- 99..... کلمه استغفار:
- 100..... دعا صلوة حاجت:
- 100..... دعای استخاره:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تعارف

دین، مذهب و شریعت

دین گفته میشود مکمل نظام حیات و مکمل قانون و آئین زندگی سپری نمودن را لهذا اسلام دین است. در حالیکه مذهب تنها عبادت و پرستش را میگویند مانند مذهب یهودیت، عیسائیت و غیره یا مذهب مسلک فقهی را میگویند مانند مذهب حنفی شافعی و غیره.

لهذا دین تمام انبیاء علیهم السلام یکی بود طوریکه ارشاد میفرماید:

إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ - (سورة انبیاء: ۹۲)

ترجمه: شما همگی (فی الحقیقت) یک امت (دین) هستید و من تنها رب همی شما هستم پس مرا عبادت کنید.

و شریعت هر قوم و هر پیغمبر جدا جدا بود چنانچه میفرماید:

لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شُرْعَةً وَمِنْهَا جَا - (سورة مائده: ۴۸)

ترجمه: برای هر یکی از شما (امت) یک شرع (دستور العمل) و منهاج (طریق) و طریقه) مقرر کردیم.

الغرض تمام انبیاء علیهم السلام دین اسلام را تعلیم داده رفته اند. و دین آنست که جزا و سزای آخرت، ایمان آوردن بر تعلیمات انبیاء و کتب الله را قبول کردن در زمانه خویش، اطاعت از پیغمبران خود نمودن و پیروی تمام ادیان را رها نمودند، عبادات اداء کردن مانند نماز، روزه، زکوة، حج و غیره

فقط همین نام ایمان (توحید، رسالت، آخرت) عبادت (نماز، روزه، حج، زکات) و معاملات معاشرت و تعلقات و حلال و حرام است و این چیز در تعلیمات تمام انبیاء مشترک است.

چیز دوم شریعت است، یعنی طو و طریقه عبادت هر امت و هر پیغمبر، اصول معاشرت، معاملات در میانی و قوانین تعلقاتی، حلال و حرام، حدود و جوائز

ونا جائز و غیره جداگانه بود مثلاً نماز، روزه، در ادیان تمام امم و انبیاء مشترک است در حالیکه طریقه کار، اوقات، تعداد رکعات و غیره در هر شریعت جداگانه اند. در این امور الله تعالی حالات هر قوم و هر زمان را در نظر گرفته به انبیاء خود شرایع مختلف فرو فرستاده بود تا که هر قوم شائستگی جداگانه و تعلیم و تربیه تہذیب و اخلاق حاصل نموده برای پیروی یک قانون کامل و بزرگ آماده شوند. و قتیکه این کار مکمل شد الله تعالی سیدنا محمدرسول الله صلی الله علیه وسلم را یک شریعت و قانون جدید عطا فرمود که برای تمام دنیا است اکنون دین آنست که انبیاء گذشته تعلیم داده بودند مگر چون شریعت جدید (شریعت محمدی) آمد تمام شرایع ماقبل را منسوخ ساخت و اکنون این شریعت آخری و برای تمام دنیا تا دم قیامت برقرار خواهد ماند.

اهمیت و ضرورت دین اسلام:

سلسله انبیاء علیہم السلام از حضرت آدم علیہ السلام جاری بر محمد صلی اللہ علیہ وسلم تکمیل گردید، یعنی اکنون هیچ نبی یا رسول در این دنیا با شریعت جدید نخواهد آمد. برای تمام انس و جن که تا دم قیامت می آیند، الله تعالی دین اسلام را انتخاب فرموده است چنانکه فرمان الهی است:

الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمُ
الْإِسْلَامَ دِينًا۔ (سورة المائدة: ۳)

ترجمه: تکمیل نمودم امروز برای شما دین شما را، و تمام کردم بر شما نعمت خود را و اسلام را برای شما به طور دین (برای همیشه) انتخاب نمودم. غرض اینکه یگانه راه کامیابی و سرفرازی انسانان عمل نمودن بر دین اسلام است. طوریکه فرمان الهی است:

وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَسِرِينَ۔
(سورة آل عمران: ۸۵)

ترجمه: هر که میخواهد جز اسلام دین دیگری اختیار نماید قبول نمیگردد از او دینش و در آخرت شامل کسانی میگردد که از جمله بزرگترین خسران کاران هستند.

جامعیت دین اسلام:

یک خوبی و شایستگی دین اسلام این است که این بر تمام شعبه های زندگی را شامل وهاوی است، اسلام ایمانیات، عبادات، معاملات و معاشرت غرض اینکه برای تمام زندگی اینگونه رهنمائی نموده است که هر شخص یک یک لمحۀ زندگی خود را مطابق تعلیمات خالق کائنات و به طریقه نبی پیغمبر خود محمد ﷺ سپری نماید.

پیغام الله تبارک و تعالی و اسوه نبی کریم ﷺ با وسایط و ذرایع نهایت معتبر تا امروز محفوظ است و ان شاء الله تا دم قیامت الله تعالی آنرا حفاظت خواهد فرمود. هیچ مذهب دنیا و هیچ کتاب دنیا با چنین ذرایع مستند محفوظ نیستند آن ذرایع که برای حفاظت قرآن و احادیث استعمال گردیده اند. در دین اسلام روش خورد، نوش، خواب، حتی که طریقه استنجا نمودن نیز معرفی گردیده است، حتی آداب روش راه نیز بیان گردیده است. در ضمن حقوق الله از تفصیلات حقوق العباد نیز آگاه نموده بار بار برای تأمین آن تأکید فرموده است. اصول و ضوابط تجارت و معاشرت بیان گردیده است، بار بار جهت استفاده از وقت درست تأکید فرموده است زیرا این زندگی دنیوی برای آمادگی گرفتن یک امتحان بزرگ است و انحصار کامیابی در زندگی اخروی بر اعمال همین زندگی فانی است. خلاصه اینکه دین اسلام از دو چیز عقائد، (ایمانیات) و اعمال عبارت است. در اعمال عبادات، اخلاق، معاملات، (معاشیات) سیاست ریاست داخل است.

گویا اسلام یک دین کامل مشتمل بر احکام واضح مبنی بر شش رکن نظام (1) عقاید (2) عبادات (3) اخلاق (4) معاملات (معاشیات) (5) معاشرت (6) سیاست و ریاست است.

یک جز و رکن آنها را اختیار نموده دیگر احکام و شعبه های زندگی را از نظر انداختن خلاف روح اسلام است.

امتزاج دین و دنیا:

الغرض با در نظر داشت اسلام در ضمن ترقی دنیائی سعادت اخروی و حصول رضائی الهی لازمی است و این یک امتزاج قوی دین و دنیا است بادر نظر داشت اسلام فلسفه این است که رَبَّنَا إِنَّا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةٌ -

همین است که نظام های اعتقاداتی، عباداتی، اخلاقی، معاشی، معاشرتی، و سیاسی را قطعاً از یک دیگر جدا کرده نمیشود بلکه یکی بادیگری لازم و ملزوم اند. اما هر عمل، حکم و رکن و پختگی دین، به هر صورت با عقاید پیوسته اند یعنی عقیده برای تمام این شعبه های حیات به منزله بنیاد و اساس است و هر عمل و حکم بر و بار، جزای دنیوی و اخروی، و عقیده به طور لازمی مربوط اند. اگر اعمال و اخلاق، معاشرت، معاملات، و سیاست کسی به ظاهر درست معلوم میشود اما عقیده او که حیثیت اساسی تمام نظام را دارد درست نباشد همگی بی فایده (کبیت العنکبوت) اند.

ذرایع شناختن دین و شریعت

قران ، حدیث ، فقه

برای معلوم نمودن اصول و احکام دین اسلام و شریعت پیغمبر ﷺ نزد ما سه ذرایع معتبر اند:

(۱) قران کریم (۲) احادیث مبارکه (۳) فقه اسلامی
قران پاک کلام الهی است و الفاظ آن از طرف الله تعالی است تمام زندگی پیامبر اسلام ﷺ تفسیر و تشریح قران بود. پیامبر صلی علیه وسلم هر وقت در تعلیم و تربیت امت مصروف بود. با زبان مبارک خویش مردم را می آموزاند. مراد از احادیث همان روایاتی اند که از پیغمبر اکرم ﷺ به ذریعۀ سندبه ما رسیده اند.

به عمق اسرار و رموز قران کسی رسیده نمیتواند، و نه نزد هر یکی علم حدیث است که خودش احکام شریعت را معلوم کرده بتواند. بناً برخی از بزرگان دین (فقها) بر احکام قران و احادیث غور نموده بعد از محنت و تحقیق سالها برای سهولت عوام الناس قوانین مفصل مرتب کردند که آنرا فقه گفته میشود نتیجه محنت ایشان است که امروز میلیاردها مسلمان بدون کدام زحمت پیروی شریعت را مینمایند. و برای کسی در معلوم نمودن احکام الله و رسول دقت عارض نمیشود. ازین احسان بزرگ فقها مسلمانان دنیا سبک دوش شده نمیتوانند.

تعارف و اهمیت فقه:

معنی لفظی فقه فهم و دانش است. در اصل فقه تشریح قران و حدیث است. آن مسائلی که مکمل تفصیل و وضاحت آنها در قران و احادیث نباشد پس فقه در پرتو اصول قران و حدیث حل آن مسائل را معرفی مینماید.

در قران کریم ارشاد الهی است:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ
فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ
وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا- (نساء: ۵۹)

ترجمه: ای کسانی که ایمان آورده‌اید! از خدا (با پیروی از قرآن) و از پیغمبر (خدا محمد مصطفی با تمسک به سنت او) اطاعت کنید، و از کارداران و فرماندهان مسلمان خود فرمانبرداری نمائید (مادام که دادگر و حَقِّگرا بوده و مجری احکام شریعت اسلام باشند) و اگر در چیزی اختلاف داشتید (و در امری از امور کشمکش پیدا کردید) آن را به خدا (با عرضه به قرآن) و پیغمبر او (با رجوع به سنت نبوی) برگردانید (تا در پرتو قرآن و سنت، حکم آن را بدانید). چرا که خدا قرآن را نازل، و پیغمبر آن را بیان و روشن داشته است. باید چنین عمل کنید) اگر به خدا و روز رستاخیز ایمان دارید. این کار (یعنی رجوع به قرآن و سنت) برای شما بهتر و خوش فرجام‌تر است. نزد مفسرین مراد از اولی الامر اهل فقه اند.

هنگامیکه معاذ ابن جبل رضی الله عنه را قاضی یمن مقرر فرمود پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله ایشان را مخاطب نموده فرمودند:

ای معاذ! (چون دوسیه برایت عارض شود پس) چگونه فیصله خواهی کرد؟ وی پاسخ داد، طوریکه در کتاب الله است. آنحضرت صلی الله علیه و آله باز پرسید، اگر در کتاب الله پیدانکردی (پس چه خواهی کرد؟) پاسخ داد، آنگاه مطابق سنت رسوالله فیصله خواهم کرد. باز پرسید اگر در سنت پیدا نکردی پس (چه خواهی کرد) جواب داد (آنگاه) از رأی خود اجتهاد خواهیم کرد آنگاه رسول الله صلی الله علیه و آله مسرور گردید و فرمود که سپاس است الله تبارک و تعالی را که او فرستاده رسولش را توفیق داد بر این سخن که رسولش میپسندد. چنین فقه فضائل بسیار دارد. البته در یک حدیث مبارک آمده است.

مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ- (بخاری و مسلم)

ترجمه: به هر کس که الله ارادهٔ خیر او فرماید او را در دین فهم و دانش عطاء میکند.

موضوع علم فقه احکام شریعت (اوامرو نوهی) اند که در آنها عقاید و عبادات، معاشرت و معاملات و غیره شامل اند. بازهم اصول و مبانی عقاید برای ما از قرآن و سنت به راه راست بدست آمده میتواند.

ابتداً بسیاری از بزرگان فقه را با روش های خود مرتب کرده بودند مگر به مرور زمان چهار فقه در دنیا باقی ماند و امروز زیاتر مسلمانان پیروی آن چهار فقه را میکنند.

(۱) فقه امام ابوحنیفه[ؒ] که در ترتیب آن رأی و مشورهٔ امام ابو یوسف[ؒ] امام محمد[ؒ] و امام زفر[ؒ] و همچنین عدهٔ دیگری از علماء بزرگ نیز شامل بود. این را فقه حنفی گفته میشود.

(۲) فقه امام مالک[ؒ] : این بنام فقه مالکی مشهور است.

(۳) فقه امام شافعی[ؒ] : این را فقه شافعی میگویند.

(۴) فقه امام احمد بن حنبل[ؒ] : این را فقه حنبلی میگویند.

این چهار فقه بعد از رسول الله ﷺ در اثناء دو صد سال مرتب گردیدند. اختلافاتی که در آنها دیده میشوند قطعاً اختلافات قدرتی اند. چون معامله را تحقیق مینمایند یا کوشش فهمیدن سخنی را مینمایند پس در تحقیق و دانش ایشان اندکی اختلاف لازماً واقع میگردد. اما چونکه این همه حق پسند و نیک نیت و بزرگان خیر خواه مسلمانان بودند، لذا تمام مسلمانان این چهار فقه را بر حق میپندارند.

مانیز این هر چهار فقه را بر حق پنداشته پیروی فقه امام ابوحنیفه[ؒ] را مینمائیم که این در میان آن همه رائج و بهتر است.

اصطلاحات مهم دین

(Important Terms of Deen (religion))

(۱) فرض (Obligatory):

فرض کاریست که آنرا بدون کدام عذر یعنی وجه شرعی ترک کرده نمیشود. ترک کننده چنین امور مثلاً ترک کننده نماز بدون کدام عذر شرعی را مستحق عذاب شدید و فاسق گفته میشود. و اگر کسی از فرضیت آن انکار کند وی کافر است.

فرض بر دو قسم است: (۱) فرض عین (۲) فرض کفائی

فرض عین: فرضی است که ادای آن بر هر مسلمان به طور انفرادی لازم است مانند نماز پنجگانه.

فرض کفائی: فعلی است که انجام دادن آن بر هر مسلمان به حیثیت انفرادی لازم نیست بلکه به حیثیت اجتماعی بر تمام مسلمانان فرض است، اگر عدئی هم اداء نمایند اداء میگردد. و اگر کسی اداء نکند همگی گناهگار میشود مانند نماز جنازه و غیره.

(۲) واجب (Obligatory):

ترک کننده امور واجبه نیز مستحق عذاب است البته کسی از آن انکار نکند او فاسق است کافر نیست. آسان ترین مثال واجب سه رکعت و تر نماز عشاء است.

(۳) سنت (Sunnah):

سنت آنست که پیغمبر ﷺ یا صحابه کرام انجام داده باشند. سنت بر

دو قسم است.

(۱) یکی سنت مؤکده است که بر انجام دادن آن تأکید وارد شده است و بدون عذر ترک کننده آن و کسیکه عادت ترک آنرا به خود میگیرد گنهگار و فاست است.

مانند: خواندن چهار رکعت قبل از نماز ظهر و دو رکعت بعد از آن.
قسم دوم سنت غیر مؤکده است که بر انجام دادن آن ثواب داده میشود و بر ترک آن گناه نیست مثلاً: چهار رکعت نفل قبل از نماز عصر.

(۴) مستحب (Recommended):

مستحب آنست که بر انجام دادن آن ثواب داده میشود و بر ترک آن هیچ نوع گناه نیست. آنرا نفل و ممدوک نیز میگویند مانند عام نوافل یا مستحبات مختلف.

(۵) مباح (Permissible):

آنست که در انجام دادن یا ترک آن بنده اختیار داشته باشد و در انجام و عدم انجام آن ثواب و عذابی نیست. مانند تف کردن.

(۶) مکروه (Disapproved):

به معنی ناپسندیده. مکروه بر دو قسم است.
قسم اول مکروه تحریمی که بدون عذر انجام دهنده آن گنهگار و فاسق است مانند روی گردانیدن یا پشت گردانیدن هنگام استنجاء به طرف قبله.
قسم دوم مکروه تنزیهی است که بر عدم انجام آن ثواب است و در انجام دادن آن گناه نیست البته خلاف اول است مثلاً نقش و نگار ساختن مسجدزائد از ضرورت یا به دوارن نماز اکتفاد نمودن.

(۷) حرام (Prohibited):

آنست که انجام دهنده آن فاسق و مستحق عذاب شدید است مانند سود، شراب و غیره.

کسیکه امور حرام را حرام نداند کافر است.

فرائض دین

(Fundamentals of Deen (religion))

مراد از فرائض دین خلاصه، فلسفه و مکمل نظام حیات دین اسلام است. طوریکه در دیگر احکام دین نماز، روزه، حج و غیره فرائض اند همچنان در تمام دین نیز شش فرائض قرار ذیل محفوظ اند.

(۱) عقائد (۲) عبادات (۳) اخلاق (۴) معاملات (۵) معاشرت (۶) سیاست و ریاست.

فرائض ایمان

(Fundamentals of faith) or (Islamic beliefs)

معنی لفظی ایمان یقین و تصدیق است در حالیکه در اصطلاح شریعت اقرار نمودن اشیاء قرار ذیل به زبان و یقین نمودن به دین را ایمان میگویند.

مراد از فرائض ایمان شش چیز قرار ذیل اند که بر آنها ایمان فرض است.

(1) ایمان بر الله (2) ایمان به فرشته گان (3) ایمان بر کتب (4) ایمان بر رسولان (5) ایمان بر آخرت (6) ایمان بر تقدیر

فرائض اسلام

(Fundamentals of Islam)

فرائض اسلام یعنی ارکان اسلام پنج و نزد بعضی علماء شش اند.

- (۱) کلمه طیبه (۲) نماز (۳) روزه (۴) حج
(۵) زکات (۶) بعضی علماء جهاد را گفته اند.

فرائض کلمہ

(Fundamentals of Kalma)

کلمہ شش فرض دارد.

(۱) خواندن کلمہ

(۲) درست اداء نمودن الفاظ.

(۳) آموختن معنی کلمہ (ترجمہ)

(۴) دانستن تشریح و وضاحت کلمہ.

(۵) عقیده داشتن بر کلمہ.

(۶) عمل نمودن بر آن.

(۷) سپس به سوی آن دعوت دادن .

بیان عقاید

متعلق به ایمان:

ایمان وقتی درست میشود که چون الله تعالی پیغمبرش ﷺ را در تمام سخنان راست و درست پنداشته شود و پذیرفته شود. در یکی از سخنان الله تعالی و فرامین پیغمبر اکرم ﷺ تردید نمودن، یا تکذیب نمودن، در آن عیب کشیدن یا تمسخر کردن، با این همه ایمان ختم میشود.

متعلق به الله تعالی:

هر چیز را صانع و آفریدگاری میباشد. آفریدگار این کائنات نیز موجود است که الله واحد لاشریک است. او در ذات و صفات خود یکتا است. چیزی همانند او نیست. او محتاج کسی نیست و همگی محتاج اویند. او را هیچ شریک و برابری نیست. همیشه هست و همیشه خواهد بود. و با تمام صفات کمالیه متصف و از تمام صفات ناقصه منزّه است، بر عرش مطابق شأن خود مستوی است.

متعلق به تقدیر و اختیار:

هر چه در دنیا واقع میشود آن از قبل در علم الله موجود است. آنرا تقدیر میگویند آری بنده را الله فهم و دانش و اختیار داده است که به آن وی افعال اداء میکند، و بناء بر همان بر او عذاب و ثواب داده میشود. ثواب در عوض کاری که مطابق حکم الله انجام داده شود داده میشود و عذاب در عوض کاریکه خلاف حکم الله انجام داده شود داده میشود. در حالیکه الله حکم به کاری نمیدهد که از طاقت بنده بیرون باشد.

متعلق به انبیاء کرام و معجزات:

الله برای درست رهنمائی بندگان خود انبیاء کرام را مبعوث فرمود که همگی انسان و معصوم اند. از تعداد درست آنها الله تبارک و تعالی چیزی نه فرموده از همه خست حضرت آدم ﷺ و از همه آخری حضرت محمد ﷺ بودند.

واز همه افضل پیامبر ما هست. ماعقیده داریم که بر تمام انبیاء فرستاده‌الله تعالی ما ایمان داریم. برای تصدیق آنان الله تبارک و تعالی به دست خود ایشان چنان سخنان عجیب و غریب ظاهر ساخته است که دیگران کرده نمیتوانند آنرا معجزه میگویند. مانند دیگر انبیاء الله تبارک و تعالی پیغمبر مارا نیز معجزات بیشماری عطا کرده است که در آنها قرآن و اسراء و معراج بزرگترین معجزه اند که بزرگترین معجزه از آنها قرآن، و اسراء و معراج است.

متعلق به کتب آسمانی:

الله تبارک و تعالی کتب بسیاری از آسمان توسط جبرئیل علیه السلام به تعداد بسیاری از پیغمبران فرستاده است تا که آنها به امت های خود برسانند. چهار کتاب از آنها بسیار مشوراند.

تورات به حضرت موسی علیه السلام فرود آمد.

انجیل به حضرت عیسی علیه السلام.

زبور به حضرت داؤد علیه السلام.

قرآن مجید بر پیغمبر ما محمد صلی الله علیه و آله.

قرآن مجید کتاب آخری الله تعالی است، بعد از آن هیچ کتابی از آسمان فرود نمی آید. تا دم قیامت حکم قرآن احکام قرآن جاری میباشد. دیگر کتابهارا مردمان گمراه تبدیل کردند مگر حفاظت قرآنکریم را الله تعالی خودش به ذمه خود گرفته است، آنرا کسی بدل کرده نمیتواند.

متعلق به فرشتگان و جنیات:

الله تبارک و تعالی مخلوقی را از نور آفریده است که آنرا فرشته میگویند آنها مخالف حکم خداوند عمل نمیکند. در آنها چهار فرشته مشهور اند. (جبرائیل، اسرافیل، عزرائیل (ملک الموت) و میکائیل علیهم السلام)

مشهور اند که به ذمه آنها امور مختلف سپرده شده است. همچنان مخلوقی از آتش آفریده شده است که آنها را جنیات میگویند آنها نیز مانند ما

مکلف بر احکام اند. در آنها نیز نیک و بد هر قسم مخلوق میباشد. شریر ترین از آنها ابلیس (شیطان) است.

متعلق به قیامت:

این کائنات روزی ختم شونده است. آن روز تمام مخلوق میمیرند حتی که اسرافیل که صور قیامت را میدمد وی نیز میمیرد. مدتی بر همی کیفیت میگذر سپس الله همه را زنده میکند و پاداش اعمال نیک و بد شان داده میشود. برای آن روز کدام وقت معلوم و معین مقرر نیست برخی از نشانهای آنرا پیغمبر اکرم ﷺ معرفی نموده اند. که آنها ضرور به پایه تکمیل خواهد رسید، برخی از آنها نشانه های کوچ اند و برخی نشانه های بزرگ. وقتیکه مردم دوباره زنده شوند پس باعث تکلیف نزد پیغمبران برای سفارش میروند در آخر پیغمبر مابرای شروع شدن حساب سفارش میکند. سپس ترازوی عدالت نصب میگردد و عمل جزا و سزا آغاز میگردد. اعمال نامه تقسیم میشود مردمان نیک به جنت میروند و مردمان بد وارد جهنم میشوند.

متعلق به جنت و دوزخ:

جنت و دوزخ از قبل آفریده شده اند. هر که از دنیا به حالت اسلام رحلت نماید، ضرور وارد جنت میشود و کسی در حالت کفر میروند وارد دوزخ میشود، برخی از مسلمانهای گنهگار نیز برای بودن سزای گناهان خود به دوزخ میروند چون الله بخواهد دوباره میکشد آری اگر الله تعالی بخواهد کسی را معاف نماید اختیار دارد در حالیکه او تعالی رابطه به کفر و شرک به صراحت فرموده است که معاف نمیگردد. لهذا کافر و مشرک همواره و همیشه در جهنم میباشد. در بهشت بهشتیان را مطابق درجات شان پاداش داده میشود و دیدار الله تعالی نیز نصیب میگردد.

حالات قبر:

وقتیکه انسان فوت شود پس در قبر دو فرشته نزد او می آیند برای پرسیدن سه سوال می آیند. اگر درست جواب داد هر گونه سکون و قرار میسر میشود

و اگر غلط پاسخ داد تا دم قیامت در سختی و عذاب مبتلا می‌باشد. که آنرا عذاب برزخ یا عذاب قبر می‌گویند. و آن تا دم قیامت جاری می‌باشد.

متعلق به ایصال ثواب:

دعاء، صدقه و خیرات و هر عبادتی که انجام داده شود خواه فرض باشد، واجب باشد یا نفل به نیت ایصال ثواب به مردگان (زنده گان) انجام داده شود به آنها ثواب میرسد و فائده بسیاری دارد البته بعینه آن چیزی نمی‌رسد که آنرا صدقه کرده میشود چنانچه برخی جاهلان عقیده دارند بلکه ثواب آن میرسد.

متعلق به صحابه ڪرام:

هر که پیغمبر ما را در حالت اسلام دید و در حالت اسلام فوت کرد او را صحابی گفته میشود و کسی که در حالت ایمان صحابی را دید و در حالت ایمان فوت نمودند آن تابعی است و کسی که تابعی را قسم همین دید آنرا تبع تابعی گویند. و صحابه ڪرام اگر چه معصوم نیستند البته مغفور اند. باز هم الله تعالی اظهار رضاء مندی از آنها نموده است، لهذا باید در باره همه شان یقین درست داشت. و با همه آنها محبت و درباره ٔ قبال آنها گمان نیک باید داشت. اگر در جای سخنان جنگ و نزاع در میان آنها را میشنویم یا می بینیم یا آنها دروغ تاریخی اند یا آنرا نادرست قلمداد نمائیم. سر پشت آنها سخن زشت نگوئیم زیرا جواز ندارد. درجات ایشان به اعتبار فضیلت ایشان است. افضل ترین از ایشان چهار خلفاء اند. حضرت ابوبکر بعد از رسول الله ﷺ نایب و جانشین وی بود و انتظام امور دین را نمودند و خلیفه اول مسلمانان بود در تمام امت افضل ترین است، بعد از آن عمر اند بعد از آن افضل ترین عثمان اند و بعد از آن حضرت علی اند. صحابه ڪرام آنقدر مراتب بزرگی دارند که هیچ انسانی بلکه ولی بزرگی هم به درجه ٔ یک صحابه ٔ ادنی رسیده نمیتواند.

متعلق به اهل بیت:

اولاد رسول الله ﷺ و امتها المؤمنین ﷺ همگی لایق تعظیم اند در اولادهای ایشان از همه مرتبه ٔ بزرگتر مر حضرت فاطمه الزهراء ٔ راست و در همسرانش حضرت خدیجه ٔ و حضرت عایشه ٔ.

متعلق به ولی ولایت و کرامت:

چون مسلمانی عمل بر شریعت و اطاعت پیغمبران را میکند او دوست الله قرار میگیرد که آنرا ولی میگویند. از ایشان نیز گاهی خلاف عادت کاری صادر میشود که آنرا کرامت میگویند در آن ولی را ذره ئی اختیار نمیباشد.

برای ایشان بسا برخی از سخنان راست از طرف الله در خواب یا بیداری داده میشود که آنرا کشف و الهام میگویند اگر آن سخنان مطابق شریعت باشد پس قبول یعنی ضرورت این کار از آن نیست و اگر خلاف شریعت باشد پس مردود است. اگر شخصی کاری مخالف شریعت انجام دهد او ولی شده نمیتواند. پابند شریعت بودن ولی شرط است، بر آنها نه از جهت ولایت معاف میگردد و نه اجازه گناه را دارد. اگر از دست یک شخصی که خلاف شریعت عمل میکند کاری خلاف عادت صادر شود آن کرامت شده نمیتواند بلکه جادو، فریب شیطان یا شعبده بازی است. هر ولی که باشد به هر مقام و مرتبه که باشد به درجهٔ یکه صحابی ادنی رسیده نمیتواند.

متعلق به توبه:

هر گاهی انسانی در تمام عمر توبه میکند یا کافر مسلمان میشود، نزد الله تعالی قبول است. البته وقتی که موت فرا رسد و هانگامی غرغره و فرشتگان عذاب ظاهر شوند آنگاه نه توبه قبول میشود و نه ایمان.

شرائط توبه:

برای قبولیت توبه چهار شرط است.

- (۱) ترک گناه
- (۲) پشیمانی بر گناهان صورت گرفته.
- (۳) عزم و ارادهٔ محکم برای ترک آن در آینده.
- (۴) اگر توسط آن گناه حقوق بندگان ضایع شده باشد پس آنها را اداء نماید یا از بندگان معافی بطلبد.

بیان حقوق های مختلف

حقوق الله تعالی بر بندگان:

- (۱) ایمان آوردن بر الله.
- (۲) تسلیم نمودن وجود، توحید، اسماء و صفات او.
- (۳) خالص عبادت او را نمودن.
- (۴) توکل کردن بر او.
- (۵) عمل و استقامت بر دین او.
- (۶) محبت نمودن با الله.
- (۷) تمام عبادات را برای او بدون ریا اختصاص دادن.
- (۸) دفاع دین اقامت و تبلیغ آن.
- (۹) محبت با دوستان او و نفرت با دشمنان او.

حقوق قرآن:

- (۱) ایمان آوردن بر آن.
- (۲) آموختن الفاظ، تلاوت نمودن.
- (۳) حسب استطاعت خود قرآن یا یک قسمت آنرا حفظ کردن.
- (۴) در آن غور و فکر کردن.
- (۵) دانستن معنی و مفهوم آن.
- (۶) مطابق آن عمل و فیصله نمودن.
- (۷) عزت و تعظیم قرآن را نمودن.
- (۸) دعوت و تبلیغ آنرا نمودن.

حقوق رسول الله ﷺ

- (۱) ایمان آوردن بر رسالت نبوت آن حضرت ﷺ.
- (۲) تسلیم داشتن ختم نبوت.
- (۳) اتباع و اطاعت آن حضرت ﷺ را نمودن.

- (۴) غلو (افراط و تفریط) نکردن در شأن آن حضرت ﷺ.
- (۵) عزت و تعظیم آن حضرت ﷺ را نمودن.
- (۶) محبت نمودن با آل و ازواج و یاران آن حضرت ﷺ.
- (۷) صلوات و سلام نمودن بر آن حضرت ﷺ.
- (۸) عمل نمودن بر طریقه های سنت آنحضرت ﷺ.
- (۹) آگاهی حاصل نمودن از حالات و سیرت آنحضرت ﷺ.
- (۱۰) دفاع از ناموس و حفاظت دین آنحضرت ﷺ.

حقوق صحابه کرام:

- (۱) تعظیم و عزت ایشان را نمودن.
- (۲) اقتداء ایشان را نمودن.
- (۳) محبت کردن با ایشان.
- (۴) ذکر خیر آنها را نمودن.
- (۵) زشت نه گفتن بر آنها.
- (۶) دفاع آنها را نمودن.
- (۷) بغض داشتن با مبغضین آنها.

حقوق علماء:

- (۱) عزت و تعظیم ایشان را نمودن.
- (۲) آموختن مسائل دینی از ایشان نمود.
- (۳) غیبت و استهزاء نکردن بر ایشان.
- (۴) گمان نیک داشتن بر ایشان.
- (۵) دعاء توفیق خدمت دین به آنها را نمودن.
- (۶) تسلیم داشتن سخنان آنها در حق و عمل نمودن در بر آن.

حقوق مسلمان:

- (۱) تحقیر و استهزاء مسلمان را نکردن.
- (۲) او را زیان و تکلیف ندادن.
- (۳) بر او بی مورد بد گمانی نکردن.
- (۴) پرده انداختن بر او.

- (۵) سلام انداختن، و جواب سلام را دادن.
- (۶) قبول نمودن دعوت مشروع .
- (۷) پیدا کردن اتحاد و برادری در میان مسلمانان.
- (۸) طلب خیر خواهی آنها را نمودن.
- (۹) خواندن نماز جنازه.
- (۱۰) عیادت کردن.
- (۱۱) جواب عطسه را به یرحمک الله دادن.
- (۱۲) پوره کردن ضرورت شرعی و جائز او.
- (۱۳) او را به نیکی تلقین نمودن و باز داشتن از بدی.

طہارت

(Purification)

بیان استنجاء:

بعد از بول و براز پاکی که حاصل کرده میشود آنرا استنجاء میگویند.

طریقه استنجاء:

بهترین طریقه استنجاء نمودن این است که مقام بول و براز را نخست با کلوخ یا کاغذ تشناب صاف کرده شود سپس با آب شسته شود. اگر بول و براز از مقام خود (شرمگاه) سرایت نکند در آن صورت تنها با کلوخ یا سنگ نیز طہارت حاصل میشود. اما حتی الامکان اینگونه نباید نمود. و اگر از مقام خود به مقدار یک درهم سرایت کند در آن صورت با آب شستن ضروری است. استنجاء با خاک پاک، سنگ یا کلوخی یا خشت خام درست است اما با این شرط که این چیزها تر نباشند.

مکروهات استنجاء:

- (۱) هنگام قضاء حاجت بدون کدام عذر سخن گفتن.
- (۲) به سوی قبله روی نموده یا پشت نموده در هنگام پیشاب یا بول و براز نمودن. (۳) در جای نشسته استنجاء نمودن که در آنجا اندیشه خوف نظر افتادن مردم باشد مکروه است.
- (۴) بدون عذربه دست راست استنجاء کردن مکروه است.
- (۵) بدون عذر پیشاب کردن مکروه است.

وضوء

(Ablution)

مطلب وضوء چهره روشن است مگر در شریعت قسمت های خاص جسم را باید مطابق قاعده خاص را وضوء میگویند.

فضیلت وضوء:

از حضرت عثمان رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه و آله فرمود: هر که وضوء کرد و (مطابق طریقه مسنون) درست وضوء کرد تمام گناه او میبیر آید تا آنکه از زیر ناخن های او نیز یعنی با وضوء نمودن گناهان خورد معاف میشوند.

فرائض وضوء:

در وضوء چهار فرض اند:

شستن روی از موهای پیشانی گرفته تا زیر زناق و از یک نرمی گوش تا نرمی گوش دیگر.

(2) هر دودست را تا آرنج ها شستن.

(3) مسح چهارم حصه سر.

(4) شستن هر دو پا با شتالنگ ها.

سننهای وضوء:

در وضوء سیزده سنت اند.

(1) نیت کردن (2) بسم الله خواندن (3) نخست سه بار دست هارا تا بند

ها شستن (4) مسواک کردن (5) سه بارغر غره کردن (6) سه بار به بینی آب

انداختن (7) خلال نمودن ریش وانگشتان دست وپاها (8) مسح تمام سر (9)

مسح کردن هر دو گوش (10) شستن هر عضو سه سه بار (11) وضوء کردن

با ترتیب (12) پی در پی وضوء نمودن (13) شروع کردن از طرف

راست. ۶/۳۱

مستحبات وضوء:

مستحبات وضوء قرار ذیل اند.

- (۱) رخ نمودن به سوی قبله هنگام وضوء (۲) در جای بلند و پاک وضوء کردن
- (۳) کار وضوء را خود انجام دادن، از کسی دیگر کمک نگرفتن (۴) هر عضو را پیوسته شسته (۵) مسح نمودن گردن (۶) آب باقی مانده را ایستاده نوشیدن.

طریقه وضوء:

وقتی که اراده وضوء را داشته باشد در دل نیت آنرا باید نمود. سپس بسم الله الرحمن الرحيم خوانده هر دو دست را تا بندها بشوید، سپس سه بار به دهن خود آب گرفته غرغر کند سپس مسواک کند اگر مسواک نبود با انگشتان خود دهن خود را صاف نماید به دهن خود آب گرفته غرغر کند تا که تا حلق دهندش صاف شود اما در صورت روزه غرغر نکند. بعد از غرغر سه بار به بینی خود آب ریخته با انگشت کوچک دست چپ خود بینی خود را صاف نماید، سپس سه بار روی خود را بشوید. مطلب شستن روی این است که از موهای پیشانی گرفته تا زیر زنج و از یک نرمه گوش تا نرمه گوش دیگر چقدر بخش های که هست همه آنها را سه بار بشوید. اگر ریشش انبوه باشد پس با انگشتان خود آنرا خلال نماید تا که تا ریشه های مویش آب برسد. سپس هر دو دستش را با آرنجهایش سه بار بشوید. نخست دست راست سپس دست چپ را بشوید. اگر در دستش انگشتری بود یا در دست زن چوری بود آنرا حرکت دهد تا که در زیر آن آب برسد، در ضمن آن انگشتران هر دو دست خود را در یک دیگر داخل نموده خلال نماید. سپس یکبار تمام سر را مسح نماید، سپس گوش خود را مسح کند، سپس گردن خود را مسح کند. البته مسح گردن ضروری نیست. بعد از مسح هر دو پای خود را تا شتالنگ ها سه بار بشوید. درین نیز مانند دستهایش نخست پای راستش را بشوید سپس پای چپش را، و انگشت کوچک دست را در میان انگشتهای پایش داخل کرده خلال نماید تا که آب در میان آنها برسد.

نواقض وضوء:

قاعده: برآمدن یک چیز نجس از بدن یا سبب آن قرار گرفتن. چیز های نجس مانند خون، پیشان، ریم، قی وغیره. وسبب مانند ریخ، نوم وجنون وغیره تفصیل: با چیز هایکه وضوء میشکند آنها هشت اند.

- (۱) برازیابرا آمدن چیزی از هردو راه.
- (۲) ریخ یعنی برآمدن هوا از راه پس و پیش.
- (۳) از یک مقام بدن خون یا ریم وغیره جارری شدن.
- (۴) به دهن پر قی کردن .
- (۵) افتاده یا تکیه نموده خوابیدن.
- (۶) بیهوش شدن از جهت بیماری یا کدام وجه دیگر.
- (۷) مجنون یادوانه شدن.
- (۸) در نماز قهقه زده خندیدن.

مکروهات وضوء:

کارهایکه با آنها وضوء نمیشکند اما با انجام دادن آنها یا گناه میشود یا ثواب کم میشود.

- (۱) وضوء گرفتن در جای ناپاک.
- (۲) صاف کردن بینی بادست راست.
- (۳) گفتن سخنان دنیاوی در وضوء
- (۴) وضوء کردن به خلاف سنت.
- (۵) ترتیب وغیره را در نظر نگرفتن.
- (۶) زائد از ضرورت خرچ کردن آب.
- (۷) به زور بر اعضاء آب انداختن.
- (۸) زیاد از سه بار شستن.
- (۹) نخست دست یا پای راست را شستن.

غسل

(Bath)

در لغت شستن تمام بدن را غسل میگوید. لیکن در شریعت شستن تمام بدن به طریقه خاص برای دور کردن حالت جنابت یا حاصل نمودن ثواب را غسل میگوید.

فضیلت غسل:

رسول الله ﷺ به حضرت انس - فرمود ای انس! تو غسل نموده از حمام نه بر آمده باشی که الله تعالی تمام گناهان را معاف میفرماید.

فرائض غسل:

در غسل سه چیز فرض اند:

(۱) شستن دهن (۲) آب گرفتن بینی (۳) آب انداختن در تمام بدن

سنت های غسل:

در غسل پنج چیز سنت است:

(۱) نیت دور نمودن ناپاکی (۲) شستن هر دو دست تا بندها (۳) استنجا کردن و شستن گندگی (۴) قبل از غسل وضوء کردن (۵) بر تمام بدن سه بار آب انداختن.

مکروهات غسل:

(۱) رخ نمودن به طرف قبله (۲) بدون ضرورت در حالت برهنگی سخن گفتن. (۳) در استعمال آب بیجا اصراف یا از حد زیاده کمی کردن.

طریقه غسل:

غسل کننده باید از همه نخست هر دو دستش را تا بندها بشوید سپس استنجا نماید، در دست یا در جای استنجا نجاست باشد یا نباشد، سپس در جایکه بر بدنش نجاست رسیده باشد آنرا پاک کند سپس مانندیکه برای نماز وضوء میگیرد وضوء بگیرد، بعد از وضوء سه مرتبه بر سر خود آب باندازد،

سپس سه مرتبه بر شانه راست و سه مرتبه بر شانه چپ طوری آب باندازد که از تمام بدنش آب جاری شود.

موجبات غسل:

یعنی چیزهایی که به آنها غسل فرض (واجب) میشود آنها قرارذیل اند.

(۱) برآمدن منی با شهوت از جسم انسان خواه آن به ذریعه مباشرت باشد یا به کدام ذریعه دیگر.

(۲) در شب یا روز احتلام شود، خواه خواب دیده باشد یا ندیده باشد اگر خواب دیده باشد و احتلام شده باشد اما بر لباس و غیره علامتی نباشد پس غسل ضروری نیست.

(۳) اگر آله تناسلی مرد در شرمگاه زن داخل شود منی برآید یا نبرآید بر مرد وزن بر هر دو غسل فرض میشود.

(۴) زن حیض یا نفاس ببیند بعد از ختم شدن او غسل فرض است. (بیان حیض و نفاس بعداً خواهد آمد) بر کسیکه غسل فرض باشد او را جنبی میگویند.

جنبی از این سخنان باید احتراز کند:

وقتیکه بر کسی غسل فرض باشد باید وی از این سخنان احتراز نماید.

(۱) مسح کردن قرآن پاک یا خواندن آن یا نوشتن یک آیت از قرآن.

(۲) سجده کردن یا نماز خواندن.

(۳) بدون ضرورت شدید به مسجد رفتن.

(۴) بدون غسل طواف نمودن بیت الله .

تنبه: انسان بی وضوء اجازت دارد که به زبان قرآن بخواند اما قرآن را لمس کرده نمیتواند در حالیکه جنب اجازه خواندن قرآن به زبان را هم ندارد البته اگر یک آیه کوتاه قرآن را به طور دعاء یا ذکر بخواند باکی ندارد، مثلاً سبحان الله، الحمد لله و غیره

تیمم

Tayam-mum (Cleansing with clay)

معنی لغوی تیمم اراده و قصد کردن است و در شریعت با خاک پاک یا چیزیکه در حکم خاک پاک باشد، ارادهٔ پاکی حال نمودن با آنرا تیمم میگویند.

فرائض تیمم:

در تیمم سه چیز فرض اند:

(۱) نیت تیمم را بادل نمودن .

(۲) هردو دست را در زمین بر چیزی (خاک، سنگ، چونه و غیره) زده سپس به روی کشیدن.

(۳) همچنان کشیدن دست بر دست یعنی مسح کردن.

طریقه مسنون تیمم:

بادل نیت و قصد تیمم را نموده کف هردو دست را در زمین پاک یا بر خاک پاک زده نخست بر روی طوری بکشد که هیچ جای باقی نماند سپس بار دوم بر زمین یا خاک کف های دست خودرا زده هردو دست خودرا با شمول آرنجها طوری مسح نماید که جای باقی نماند.

تیمم با چه چیز جائز است:

خاک پاک، سنگ، سنگ ریزه، ریگ، چونه، یا خشت پخته، دیوارخاکی، سنگی، یاخستی اگر بر چوبی یا لباسی یا چیزی پاک دیگری گرد افتاده باشد تیمم بر آن نیز میشود.

چه وقت باید تیمم کرد:

وضوء و غسل برای هر دو یک گونه تیمم کرده میشود و یک تیمم برای هر دو کفایت میکند. لیکن تیمم هر وقت جائز نیست بلکه برای جائز بودن آن موجود بودن این شرط ها ضروری است.

(۱) آب یک میل (یک ونیم کیلومتر) یا زیادتر از آن دور باشد.

(۲) چاه موجود باشد اما سامان کشیدن آب از آن نباشد.

(۳) نزد آب کدام جانور موذی یا دشمنی باشد که با قریب شدن به آب به وی نقصان برسد.

(۴) اگر ریل یا هوا پیما یا در موتر سوار باشد و آب پیدانشود یا موقع وضوء کردن میسر نشود یا در صورتی فرود آمدن از سواری خوف رفتن سواری باشد. پس درین صورتها اگر بر سیت یا دیوار و غیره آن گرد افتاده باشد تیمم کردن با آن جائز است.

(۵) از استعمال آب خوف زیاد شدن مرض یا پیداشدن مرض یا اثر افتادن بر صحت باشد پس باید تیمم نمود، مگر در این سلسله خامخا بنا بر وهم تیمم نباید نمود بلکه در وقتی باید تیمم کرد که چون یقین افزایش مرض یا پیداشدن مرض و تجربه آن باشد.

(۶) یا آب کم باشد، اگر با آن وضوء نماید پس تشنه میماند یا در پختن طعام اندیشه تکلیف باشد.

(۷) در وضوء یا غسل نمودن اندیشه و خوف فوت شدن نمازی باشد که قضاء ندارد، مثلاً عیدین، نماز جنازه. در تمام صورتها به جای وضوء یا غسل تیمم کرده میشود. البته نماز هایکه قضاء آنها بعداً خوانده میشود مانند نمازهای پنجگانه پس در همچو نمازها تیمم جائز نیست.

مفادات تیمم:

(موارد که تیمم را میشکنند)

- (۱) با چیزهاییکه وضوء میشکند با آنها تیمم نیز میشکند.
  - (۲) با چیزهاییکه غسل فرض میشود با آنها نیز تیمم میشکند.
  - (۳) روی کدام عذریکه تیمم صورت گرفته است اگر آن عذر باقی نماند پس تیمم میشکند مثلاً از جهت نبودن آب تیمم کرده بود اکنون آب میسر شد تیمم میشکند.
  - (۴) بعد از میسر شدن آب اگر قدرت استعمال آنرا داشت پس تیمم میشکند.
- با تیمم چقدر نمازها خواند میشوند.
- تا وقتیکه تیمم نه شکسته است تا آن وقت چقدر نمازهاییکه میخواهد یا تیمم بخواند خوانده میتواند، همچنان با تیمم فرض، سنت، واجب، نفل، طواف، تلاوت و غیره کرده میتواند. الغرض تیمم قائم مقام وضوء است.

چند احکام حیض و نفاس برای زنان

(Menses and delivery)

حیض: (قاعدگی یا عادت ماهانه)

خونیکه هر به ماه زنان جاری میشود آنرا حیض میگویند.

مدت حیض:

مدت حیض کم از کم سه روز و سه شب و حد اکثر ده روز و ده شب است. اگر زنی کم از سه شبانه روز یا زیاد از ده شبانه روز خون دید، پس آن خون حیض نمی باشد بلکه آنرا استحاضه میگویند.

نفاس:

خونی است که بعد از پیداشدن کودک می آید آنرا نفاس میگویند.

مدت نفاس:

خونی نفاس حد اکثر چهل روز می آید، مدت کم ندارد. اگر پیش از چهل روز خون بند شود باید غسل کند و بعد از غسل خود را پاک بداند و نماز خود را شروع کند. هکچنان اگر زیاد از چهل روز خون دید پس بعد از چهل روز باید غسل کند و خونی که بعد از چهل روز می آید آنرا خون استحاضه میگوید.

حکم حیض و نفاس:

- (۱) فوراً بعد از حیض و نفاس غسل کرده نماز را باید آغاز نمود. بعد از بند شدن خون هر قدر نماز هائیکه ترک شود گنهار می شود.
- (۲) در حالت حیض و نفاس نماز، روزه، و تلاوت قرآن کریم و غیره منع است، البته در میان نماز و روزه اینقدر فرق هست که نماز هائیکه در حالت حیض ترک شده اند قضاء ندارند و معاف میباشند، اما روز هائیکه در ایام حیض ترک شده اند قضاء آنها بعد از پاک شده ضروری است.
- (۳) در این حالت ذکر و دعاء کرده میتواند.

(۴) درود شریف خوانده می‌تواند.

(۵) ادعیه که در قرآن آمده اند آنها را به اراده دعاء نیز خوانده می‌تواند.

(۶) مرد با زنان نشست می‌تواند تناول کرده می‌تواند، گفتگو نیز کرده می‌تواند مگر خواهش نفسانی خود را پوره کرده نمی‌تواند.

(۷) قرآن را لمس کرده نمی‌تواند آری در مطالعه دیگر کتب اسلامی باکی نیست.

(۸) در حالت حیض و نفاس مباشرت نمودن منع است.

حکم استحاضه:

(۱) پیش گفته شد که خونی که کم یا زیاد از مدت حیض و نفاس آید آنرا استحاضه می‌گویند. در استحاضه خون به علت مرض می‌آید.

(۲) در حالت استحاضه نباید تلاوت قرآن و نماز را ترک نمود البته وقتی هر نماز باید وضوء نمود، با یک وضوء نمازهای چند و قته را اداء کرده نمی‌تواند، البته نمازهای چند وقت را در یک وقت با یک وضوء خوانده می‌تواند.

(۳) اگر از کسی در زمانه حمل خون آید، آن خون نیز در استحاضه به شمار می‌رود و نباید نماز و غیره را ترک کند.

مدت پاکی (طهر)

مدت پاک ماندن در میان دو حیض کم از کم پانزده روز است، برای زیاده از آن حد مقرر نیست.

(۱) یعنی اگر یک حیض زن اکنون ختم شده باشد که در مدت کم از پانزده روز باز خون آید پس این حیض دیگری شمرده نمی‌شود بلکه استحاضه می‌باشد زیرا این پیش از روزهای مدت کمی طهر و پاکی که (پانزده روز) است پیش آمده است.

(۲) همچنان اگر زنی در اثناء ده روز دو یا سه روز حیض دید سپس دو و سه روز طهر و پاکی باز دوباره خون، پس این وقفه وسطی نیز از ایام حیض بشمار می‌رود. زیرا زیاده مدت حیض ده روز است. این حالت در آن صورت از حیض بشمار می‌رود.

(۳) و اگر ابتداء چند روز خون دید باز پاکی شروع شد باز خون، اما این تسلسل از ده روز زیاد ماند یعنی مثلاً دو یا سه روز خون آمد باز پنج یا شش روز پاکی دید باز چهار و پنج روز خون آمد پس تمام این زمانه از ده روز زیاد میشود. در اینصورت اگر زن عادت مقررہ داشت یعنی هر حیض یا حیض قبلی مثلاً شش یا هشت روز باشد و این حیض موجوده شش یا هشت روز آمد حیض تصور میشود و باقی تمام روزها استحاضه. و اگر زن عادت معلومه نداشت یا به مجرد بالغ شدن از ده روز زیاد خون دید پس در اینصورت این ده روز حیض بشمار میرود و باقی استحاضه. نمازهاییکه در ایام استحاضه نخونده باشد باید آنها را قضاء بیاورد.

نماز

Pray(Sal,at)

زمنماز را به عربی صلوة میگویند. مطلب لفظی صلوت دعاء است. در شریعت اسلامی صلوة با یک طریقه خاص نام عبادت است که در آن قیام، رکوع، سجده، و قعدہ باشد.

فضیلت نماز:

عباده بن صامت رضی اللہ عنہ روایت میکند که رسول الله صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فرمود.

الله متعال پنج نماز فرض گردانیده. هر که برای آنها بهترین وضوء گرفت و در وقت درست آنها را گذارید و رکوع، سجود را نیز طوری میباشد همچنان ادا کرد و به صفت خشوع آنها را اداء کرد پس برای اینگونه شخص الله تعالی وعده داده است که او را می بخشند و هر که چنین نکرد (در باره نماز کوتاهی کرد) پس برای او الله تعالی وعده نداد. بخواهد او را ببخشد و اگر بخواهد سزا میدهد.

فرائض نماز:

در نماز سیزده چیز فرض است. هفت قبل از نماز و شش در داخل نماز. چیز هائیکه قبل از نماز فرض اند آنها را شرائط نماز گویند و چیز هائیکه در داخل نماز فرض اند آنها را ارکان نماز گویند. هر چه از آنها ترک شوند خواه قصداً باشد یا به فراموشی، نماز اداء نمیشود.

(۱) **پاک بودن بدن**: یعنی پاک بودن بدن نماز گذار از نجاست حقیقی و حکمی یعنی اگر وضوء نداشت، وضوء بگیرد و اگر نیاز به غسل بود غسل نماید و اگر نجاستی بر جسمش رسیده بود آنرا بشوید.

(۲) **پاک بودن لباس**: یعنی اگر بر لباس نماز گذار نجاست رسیده باشد آنرا بشوید.

(۳) پاک بودن مکان: یعنی در جای یا بالای بوریا یا جای نماز که نماز میگذارد آن پاک باشد.

(۴) ستر عورت: مطلب ستر عورت این است که مرد باید کم از کم لباسی بپوشد که آن لباس از ناف تا به قسمت از زانوهایش را بپوشاند و زن لباسی بپوشد که تمام بدنش جز کف های دست و هر دو قدم و چهره اش را بپوشاند.

(۵) وقت نماز (۶) روی به طرف قبله نمودن (۷) نیت نماز را نمودن: نیت نام اراده قلب است نیت کردن به زبان ضروری نیست.

(۸) تکبیر تحریمه: یعنی هنگام بستن نیت دست بالا کرده الله اکبر گفتن.

(۹) قیام یعنی ایستادن اگر عذری نداشت پس راست ایستاده نماز بگذارد.

(۱۰) قرائت خواند: کم از کم سه آیت کوچک یا یک آیت بزرگ از قرآن کریم را خواندن.

(۱۱) رکوع کردن.

(۱۲) دو سجده کردن.

(۱۳) قعدۀ آخری: یعنی چقدر وقتیکه در خواند تشهد مصرف میشود همانقدر نشستن.

واجبات نماز:

در نماز بیست واجب اند: اگر به فراموشی یک واجب ترک شود نماز فاسد نمیشود اما برای دور نمودن این نقصان شریعت سجده سهو مقرر نموده است و اگر قصداً واجب را ترک نمود پس نماز فاسد میشود.

(۱) دو رکعت اولی فرض را برای قرائت مقرر و متعین کردن یعنی پر خواندن.

(۲) خواند سوره فاتحه: یعنی در دو رکعت اول فرض و در تمام رکعت های سنت و نفل خواندن سوره فاتحه واجب است. در رکعت های سوم و چهارم خواندن سوره فاتحه سنت است.

(۳) بعد از فاتحه سورت یا یک آیت بزرگ یا سه آیات کوچک خواندن.

- (۴) قبل از سورت خواندن سوره فاتحه.
- (۵) تمام فرائض را به ترتیب اداء نمودن: یعنی در قیام، قرائت، رکوع و سجده طوری ترتیب را در نظر داشتن که پیش از سجده قعده کرده نشود.
- (۶) تمام ارکان را پی در پی اداء نمودن: یعنی اگر بعد از یک رکن در ادای رکن دیگری به فراموشی و تغافل آنقدر وقفه نمود که در آن مدت یک سجده یا رکوع کرده میشود پس سجده سهو واجب میگردد.
- (۷) طمانیه: یعنی رکوع و سجده و غیره را با اطمینان اداء کردن.
- (۸) قومه: یعنی بعد از رکوع به طوری کامل و درست ایستادن.
- (۹) جلسه کردن: یعنی در میان دو سجده به طور درست نشستن، سپس به سجده دوم رفتن.
- (۱۰) جهری: یعنی در نمازهای فجر، مغرب، عشاء، جمعه و عیدین به آواز بلند قرائت نمودن و خفیه یعنی در نمازهای ظهر و عصر و غیره به صدای پست قرائت کردن.
- (۱۱) از پشت امام خاموش ایستادن یعنی قرائت نکردن.
- (۱۲) تابعداری و پیروی امام را نمودن.
- (۱۳) بر قعده اول نشستن.
- (۱۴) در هر دو قعده تشهد (یعنی التحیات) خواندن.
- (۱۵) خواندن دعاء قنوت در وتر.
- (۱۶) در رکعت سوم وتر برای قنوت تکبیر گفتن.
- (۱۷) السلام علیکم ورحمة الله گفته نماز را ختم کردن.
- (۱۸) تکبیرات زائد عیدین: یعنی در نماز عیدین در هر رکعت سه سه تکبیر زائد گفتن.
- (۱۹) در رکعت دوم عید قبل از رکوع بخاطر رکوع تکبیر گفتن.
- (۲۰) در نماز در صورت خواندن آیت سجده تلاوت سجده کردن.

مفسدات نماز:

یعنی چیزهاییکه با انجام دادن آنها نماز میشکند و دوباره گذاریدن نماز لازم میگردد.

قاعده: در نماز کاری یا کلامی نمودن که از جنس نماز نباشد. خواه قصداً باشد یا به فراموشی یا به غلطی یا مفقود بودن یکی از شرائط و فرائض نماز. با این نماز فاسد میشود.

تفصیل

- (۱) در نماز قصداً یا به فراموشی سخن گفتن خواه کم باشد یا زیاد.
- (۲) در نماز به کسی سلام دادن یا به زبان جواب سلام را دادن.
- (۳) **اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ** گفتن عطسه زننده یا در جواب او **يَزُحْمُكَ اللهُ** گفتن یا بیرون از نماز بر دعای کسی آمین گفتن.
- (۴) **خبرموت** یا **مرض** یا **کدام** سخن تعصف آوری را شنیده **اِنَّ اللّٰهَ وَاَنَا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ** گفتن یا برسختن خوشحال کننده **اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ** یا بر سخن تعجب آور **سُبْحَانَ اللّٰهِ** و غیره گفتن.
- (۵) یا آیت از قرآن را به نیت عام کلام خواندن مثلاً نام کسی یحیی است و او را به غرض گرفتن کتاب در نماز یا یحیی خذالکتاب بقوه.
- (۶) از جهت **مرض**، **درد**، **تکلیف** یا **رنج** های، **اف** یا **آه**، **آه** کردن.
- (۷) **جز امام خود**، **بیرون از نماز** برای تلاوت کننده قرآن **لقمه** دادن، یا **بیرون از نماز** از کسی **لقمه** پذیرفتن.
- (۸) **عمل کثیر** یعنی کاریکه بیننده فکر نماید که آن شخص نماز نمیگذارد.
- (۹) **قصداً** یا به فراموشی چیزی خوردن یا نوشیدن.
- (۱۰) در خواندن قرآن **غلطی** یعنی **غلطی** که به آن معنی **چنان** بدل شود که با داشتن عقیده آن **کفر** لازم آید.
- (۱۱) **برابرمقدار** دو صف **روش** کردن یعنی **چهار** یا **پنج** قدم داخل نماز رفتن.

(۱۲) از طرف قبله قصداً به طرف دیگری بغیر عذر سینه گردانیدن.

(۱۳) به اندازه مدت یک سجده یا یک رکوع کشف عورت.

(۱۴) از الله چیزی خواستن که از بندگان نیز آن چیز را خواسته میشود. مثلاً

طعام، شراب و غیره

(۱۵) جز نماز جنازه در نماز دیگری قهقه زدن انسان عاقل و بالغ.

(۱۶) قبل از امام رکوع یا سجده کامل نمودن یا ازو سبقت کردن.

مکروهات نماز:

قاعده: سخنانیکه در خشوع و خضوع و عاجزی مخل باشند و باعث بی رغبتی و تغافلی از نماز قرار بگیرند تمام آن سخنان در نماز مکروه اند.

تفصیل:

چیزهاییکه با آنها کاملاً نمیشکند اما با انجام دادن آنها یا گنهگار میشود یا ثوابش کم میشود.

(۱) سدل یعنی به جای پوشیدن چادر هر دو کنار آنرا کشال و آویزان نمودن همچنان هر دو طرف کنار گردن بند را به شانه های خود آویزان نموده نماز گذاریدن.

(۲) لباس یا پیشانی خود را جهت ایمن ماندن از خاک لباس خود را جمع کردن یا با دهن خود گرد را بار بار پف زدن.

(۳) با بدن، انگشتی و ریش و غیره خود بازی کردن.

(۴) در لباس های نماز گذاریدن که آنرا پوشیده به بازار یا مجمع عام رفتن را نمی پسندد.

(۵) بناء بر سستی یا بی پرواهی با سر برهنه یا از ناف بالا بدن خودرا برهنه نموده نماز گذاریدن.

(۶) کشیدن صدای انگشتان.

(۷) بر کمر خود بنا بر ضرورت دست گذاشتن.

(۸) در سجده هر دو دست خود را تا آرنجها بر زمین هموار (مانند سگ) هموار نمودن.

(۹) بازیر چشمان خود یک طرف و دیگر طرف نگاه کردن.

(۱۰) به طرف کسی نماز خواندن که او به طرف وی روبرو نشسته باشد.

(۱۱) به اشاره دست یا سر سلام یا جواب کسی را دادن.

(۱۲) قصداً آه کشیدن.

(۱۳) در صف اول جای موجود باشد در صف پشت تنها ایستادن.

(۱۴) نماز گذاریدن در لباسی که بر آن تصویر کشیده شده باشد.

(۱۵) رکعت دوم را از رکعت اول دراز کردن.

(۱۶) در نماز یک سورت خاص را از طرف خود مقرر نموده خواندن

(۱۷) به خلاف ترتیب قرآن خواندن، یعنی با ترتیب که سورت های قرآن نوشته شده اند به خلاف آن ترتیب خواندن.

(۱۸) در صورت معلوم (آمدن) بودن بول و براز نماز گذاریدن.

(۱۹) در نماز کشتن کیک، شپش، پشه، مورچه و غیره البته اگر کیک یا مورچه بگزد پس آنرا گرفته باندازد.

(۲۰) در سجده هر دو پای خود را از زمین بلند کردن. نزد بعضی فقها این فعل مفسد نماز است.

(۲۱) نماز گذاریدن در جائیکه در آنجا بسیار مردم سخن میگویند و خوف این باشد که در نماز خلل واقع میشود یا خنده می آید یا فکر بیجا میشود یا کدام سهو خطائی دیگری واقع میشود.

فضیلت نماز با جماعت:

نماز تنها یک فرضه انفرادی نیست بلکه شریعت برای آن به طوری اجتماعی نظام نماز با جماعت قائم فرموده است. به ذریعه نظام جماعت در امت اجتماعیت پیدامیشود.

شریعت روی همین هدف برای هر مسلمان که بیماریا کدام عذری حقیقی دیگری نداشته باشد گذاریدن نماز با جماعت را لازمی قرار داده است.

سیدنا عبدالله بن عمر رضی الله عنهما از نبی کریم صلی الله علیه و آله روایت میکنند که نماز باجماعت درمقابل نماز انفرادی بیست و هفت درجه زیاتر فضیلت دارد. (بخاری و مسلم)

شرائط واجب شدن جماعت:

- (۱) مرد بودن، بر زنان جماعت واجب نیست.
- (۲) بالغ بودن، بر کودکان نا بالغ جماعت واجب نیست.
- (۳) آزاد بودن، بر غلام جماعت واجب نیست.
- (۴) عاقل بودن، بر بیهوش و دیوانه جماعت واجب نیست.
- (۵) خالی بودن از تمام اعدا، در حالت اعدار جماعت واجب نیست، مگر اداء کرد بهتر است.

اعذار ترک نماز جماعت:

برای ترک جماعت چند اعدار اند.

- (۱) بقدر لباس موجود نباشد که با آن ستر پوشانیده شود.
- (۲) در راه مسجد زیاد لای و چل باشد که رفتن به مسجد دشوار باشد.
- (۳) بارش شدید باشد.
- (۴) هوا زیاد سرد باشد که در صورت بیرون رفتن یا رفتن به مسجد اندیشه بیمار شدن یا زیاد شدن بیماری باشد.
- (۵) در صورت رفتن به مسجد خوف و خطری دزدی شدن از خانه باشد.
- (۶) در صورت رفتن به مسجد اندیشه روبرو شدن با دشمن باشد.
- (۷) در صورت رفتن به مسجد اندیشه روبرو شدن با قرضدار و تکلیف رسیدن از جانب او باشد، به شرطیکه بر اداء قرض او قادر نباشد و اگر قادر باشد پس اینگونه شخص ظالم پنداشته میشود و او اجازه ترک نماز جماعت را ندارد.
- (۸) شب تاریک باشد که راه معلوم نشود.

- (۹) هنگام شب باشد و باد و هوا شدید بوزد.
- (۱۰) پاسبان مریضی باشد که در صورت رفتن به جماعت اندیشهٔ تکلیف شدن یا وحشت مریض باشد.
- (۱۱) طعام آماده باشد یا قریب به آمادگی باشد و چنان گرسنه باشد که در نماز توجه صورت نگیرد.
- (۱۲) شدید تقاضای قضای حاجت باشد.
- (۱۳) ارادهٔ سفر باشد که در صورت ادای نماز با جماعت تأخیر می آید یا قافله می‌رود مسئلهٔ ریل و قطار و هواپیما بر همین قیاس کرده می‌شود، مگر آنقدر فرق هست که در آنجا بعد از یک قافله، قافلهٔ دیگری چند روز پس آید و در آنجا قطار در یک روز چند بار می‌رود، اگر یک وقت قطار میسر نشد پس وقت دیگری میسر می‌شود، البته اگر بر وجه شدید حرج باشد مضائقه نیست.
- (۱۴) بیماری باشد که بنابراین روش کرده نتواند یا نابینا باشد یا لنگ باشد و یک پای او قطع گردیده باشد اگر چه به طریقهٔ به مسجد آمده می‌تواند.

فرق میان نماز زنان و مردان:

- (۱) نماز جمعه و عیدین بر زن فرض نیست.
- (۲) زن آذان داده نمی‌تواند.
- (۳) زن تکبیرات تشریق را آهسته می‌خواند.
- (۴) زنان در هیچ وقتی آنقدر به آواز بلند قرآن نخوانند که مردان اجنبی بشنوند.
- (۵) امامت مردان را کرده نمی‌توانند.
- (۶) زن امامت زنان را نیز کرده نمی‌توانند.
- (۷) در تراویح یا نماز نفل نیز امامت آنها مکروه است.
- (۸) زن در صف مردان ایستاده نمی‌تواند.
- (۹) اگر با مردان با جماعت نماز می‌گذارند پس پشت سر ایستاد شوند.
- (۱۰) امام را با زبان فتحه داده نمی‌توانند بلکه با دست میدهند.

(۱۱) هنگام تکبیر تحریمه مردان باید تا گوشهای خود دست های خود را در و زنان تا شانه های خود بلند کنند.

(۱۲) اگر مرد چادر و غیره پوشیده باشد پس دست خود را از چادر بیرون بکشد مگر زن در هر حال باید دستهای خود را از چادر خود بیرون نکشد زیر چادر دمستهای را بلند کنند.

(۱۳) مردان باید بالای ناف دست ببندند دست بستن مردان بالای ناف بهتر است و زنان بر سینه و دست بستن زنان بر سینه ضروری است.

(۱۴) مردان باید با انگشت بزرگ و انگشت کوچک دست راست خود بند دست چپ خود را بگیرد و زنان صرف کف دست راست را بر پشت دست چپ بگذارد کفایت میکند.

(۱۵) مردان در رکوع پشت و سر خود را برابر بدارند در حالیکه زنان آنقدر خم شوند که دستهای شان تا زانوهای شان برسد و انگشتهای دست شان را بر زانو ها جمع کرده بگذارند.

(۱۶) مردان باید در رکوع بازوهای خود را از پهلو دور بدارند و زنان چسپیده .

(۱۷) مردان باید در سجده بازو های خود را از بغل و شکم خود و از ران خود دور بدارند و زنان چسپیده.

(۱۸) مردان در سجده پاهای خود را بر سر انگشتان خود ایستاده کند و انگشتانش رخ به قبله باشد در حالیکه زنان هردو پای خود را به طرف راست بکشد.

(۱۹) مردان در حالت نشست در قعده پای راست خود را ایستاده بگذارد و بر پای چپ خود بنشیند و زنان هردو پای خود را از طرف راست بکشد و ران راست را به ران چپ چسپانده بر سیرین بنشیند.

نماز وتر

(Salat of witr)

ارشاد گرامی پیامبر اسلام ﷺ است نماز وتر حق است، هر که نماز وتر را نخواند او از ما نیست.

حکم وتر:

نماز وتر واجب است و مرتبه واجب قریب به نماز فرض است. ترک آن گناه بزرگ دارد. اگر گاهی ترک شود پس هر گاه موقع میسر شد فوراً قضا آورده شود.

رکعات وتر و روش اداء آن:

وتر سه رکعت است. طریقه اداء نمودن آن اینست که دو رکعت گزاریده بنشیند و التحیات بخواند و درود شریف نخواند بلکه بعد از خواندن التحیات فوراً برخیزد و با خواندن الحمد لله و سورۀ دیگری الله اکبر بگوید، مرد بود دست هایش را تا گوش هایش بلند کند در حالیکه زن دست هایش را تا شانه هایش بلند کند، سپس ببندد و با خواندن دعاء قنوت رکوع نماید و در رأس رکعت سوم نشسته التحیات، درود شریف و دعا خوانده سلام بگرداند.

تنبیه: الفاظ دعاء قنوت در قسمت ترجمه نماز درج است.

نماز جمعہ

(Salat -e- Jumma)

روز جمعہ نمازیکه بجای نماز ظهر خوانده میشود آنرا نماز جمعہ میگویند اما نماز ظهر چهار رکعت خوانده میشود و این دو رکعت است. بناءً ترک کننده آن گنہگار است.

مجموعه رکعات نماز جمعہ

روز جمعہ دوازده رکعت است. دو رکعت فرض از پشت امام، هشت رکعت سنت مؤکده، چهار رکعت قبل از فرض و چهار رکعت بعد از آن در حالیکه دو رکعت سنت غیر مؤکده نیز بعد از فرض است.

طریقہ نماز جمعہ

روز جمعہ از همه نخست چهار رکعت سنت مؤکده گزاریده شود بعد از آن همراه امام بعد از خطبه دو رکعت نماز فرض جمعہ گزاریده شود بعد از گزاریدن دو رکعت با امام چهار رکعت سنت مؤکده و دو رکعت سنت غیر مؤکده گزاریده شود. اگر کسی چهار رکعت سنت قبل از جماعت را نتوانست بگزارد پس بعد از اداء دو رکعت با امام این سنت را خوانده شود، از کسیکه نماز جمعہ ترک شود پس به تنهایی نماز جمعہ گزاریده نمی تواند. البته در همان روز مانند روزهای دیگر دفعتاً نماز ظهر را بگزارد.

شرائطی واجب بودن نماز جمعہ:

- (1) مقیم بودن (2) آزاد بودن (3) تندرست بودن (4) مرد بودن (5) اعذاریکه رابطه به ترک جماعت پیش بیان گردیدند محفوظ بودن از آنها. (6) شهر یا قصبه بودن (7) بودن وقت نماز ظهر (8) خطبه (9) بودن خطبه در وقت ظهر (10) بودن جماعت (11) با اجازه عام علی الاعلان گزاریدن نماز جمعہ (12) موجود بودن حاکم وقت یا نائب وی مانند: ائمه زمان ما.

نقشهٔ تعداد رکعات نمازهای پنجگانه

نماز	سنت مؤکد	سنت غیر مؤکد	فرض	سنت های بعد از فرض	نوافل	وتر	همه رکعتها
صبح	۲	-	۲	-	-	-	۴
ظهر	۴	-	۴	۲	۲	-	۱۲
عصر	-	۴	۴	-	-	-	۸
شام	-	-	۳	۲	۲	-	۷
خفتن	-	۴	۴	۲	۴	۳	۱۷
جمعه	۴	-	۲	۲+۴	۲	-	۱۴

صلوة قصر یعنی نماز مسافر

(Salat of Journey)

در شریعت مسافر شخصی را میگویند که از خانه خود اراده رفتن به جای را نماید که از خانه او تقریباً ۷۷،۷۸ کیلومتر دور باشد. اگر کمتر از آن سفر نماید پس مسافر نمی باشد بلکه مقیم گفته میشود. اکنون بعد از اراده این مقدار سفر هر که از قریه خود بیرون رود، او مسافر قرار میگیرد در نظر داشته باشید در جای که اراده سفر از پانزده روز زیاد باشد باز هم در آنجا مسافر تصور نمی شود.

طریقه قصر

در اثناء سفر اگر مسافر خودش امام قرار گیرد یا تنها نماز بگزارد پس هر آن نمازی که دارای چهار رکعتی است مانند: ظهر، عصر و نماز خفتن، قصر در آن یعنی بجای چهار رکعت دو رکعت گزاریدن واجب است. اگر شخصی با وجود این که مسافر شرعی است قصداً نماز چهار رکعتی را پوره بگزارد گناهکار میشود. علاوه از آن نمازهای که چهار رکعت نیستند مانند: فجر، مغرب و بعد از نماز خفتن نماز وتر، قصر در آنها جائز نیست.

حکم سنت در سفر

حکم سنت مؤکده اینست که اگر مسافر شتاب دارد پس علاوه از سنت های فجر باقی سنت ها را ترک کرده میتواند، در صورت ترک آنها گناهکار نمی شود. و در مورد سنت های فجر چونکه در حدیث شریف تاکید آمده است لهذا آنها را نباید ترک کرد. و اگر مسافر در شتاب نباشد، یا در هوتلی یا مسافر خانه درنگ کرده باشد پس افضل اینست که سنت ها را بخواند و در صورت اداء سنت ها قصر نکند بلکه سنت ها را پوره بخواند.

اگر از کسی در سفر نماز ترک شد، بعد از سفر به خانه رسیده نماز فرض چهار رکعتی را دو رکعت بگزارد.

همچنان اگر در خانه اش نماز فرض چهار رکعتی ترک شده بود سپس مسافر گردید پس در سفر چهار رکعت قضا بیاورد.

نماز تراویح

(Salat e Taravih)

نماز که در ماه رمضان بعد از نماز فرض و سنت عشاء و قبل از وتر گزاریده میشود آنرا در شریعت نماز تراویح گفته میشود. تراویح، جمع ترویحه است و این از لفظ راحت گرفته شده است در تراویح چونکه بعد از هر چهار رکعت اندکی نشسته راحت گرفته میشود و لذا این را نماز آرام و راحت میگویند.

حکم نماز تراویح

بر تمام مردان و زنان بالغ خواندن نماز تراویح سنت مؤکده است و نگزارنده آن گنهکار است البته زنان باید در خانه بگزارند و مردان در مسجد با جماعت، البته در صورت عذر به تنهایی نیز جائز است.

طریقه گزاریدن تراویح

افضل اینست که بایک سلام دو رکعت گزاریده شود و بعد از هر چهار رکعت به مقدار چهار رکعت نشسته ذکر، دعاء و درود شریف تسبیح و غیره خوانه شود.

رکعات نماز تراویح

نماز تراویح بیست رکعت است.

حکم خواندن قرآن در تراویح:

در نماز تراویح یکبار ختم کردن تمام قرآن سنت است. اگر در جای قاری و حافظ قرآن میسر نشد، پس با سوره های کوتاه و کوچک نیز نماز تراویح خوانده میشود.

تنبیه: در نظر داشته باشید که در جامعه ای ما هر آن رسم و رواج که رابطه به اجرت ختن قرآن ادامه دارد، در شریعت ثبوتی ندارد بلکه موجب گناه است از آن باید پرهیز نماییم.

اوقات مکروهه نماز

برخی اوقاتی اند که در آنها فرض، سنت نفل هیچ نماز گزاریده نمی شود و برخی اوقاتی اند که در آنها فرض، سنت گزاریده میشود اما نماز نفل گزاریده نمی شود بیان هر دو جدا جدا است. مواقع که هر نماز مکروهه است: (۱) هنگام طلوع آفتاب. اگر آفتاب یک و دو گز بلند شود پس خرج ندارد. (۲) عین وقت زوال. وقتی زوال اندکی از برگشت سایه شروع میشود تا مدت برگشت آفتاب می باشد.

(۳) چون هنگام شام آفتاب زرد شود ازان وقت تا نشستن آفتاب می باشد. اما اگر نماز عصر آن روز را نگزاریده باشد پس دران وقت خوانده میشود. اگر چه نماز مکروهه میگردد. (۴) بعد از شروع شدن خطبه نماز جمعه، ولی نماز قضائی گزاریده میشود.

اوقاتیکه در آنها صرف نماز نفل مکروهه است

(۱) بعد از صبح صادق یعنی در بر آمدن آفتاب نیم ساعت بماند پس از آن وقت تا وقت بر آمدن آفتاب علاوه از سنت فجر و نماز فرض دیگر نماز های نفل نباید بگزاریم البته اگر نماز عشاء قضاء گردیده باشد پس قضاء فرض و وتر را آورده میشود. (۲) بعد از گزاریدن نماز فرض عصر تا وقت غروب و بعد از گزاریدن نماز فجر نماز فرض فجر تا بر آمدن آفتاب نباید نماز نفل گذاریم. البته اگر سنت فجر ترک شده باشد و بعد از بر آمدن آفتاب موقع میسر شود باید بگزاریم. (۳) بعد از غروب آفتاب قبل از نماز فرض مغرب. (۴) پیش از نماز عیدین داخل خانه یا در عید گاه یا در جای دیگری گزاریدن نماز نفل مکروهه است.

تنبیه: لیکن در دیگر اوقات قضاء نماز فرض، واجب نماز جنازه و غیره گزاریده میشود و سجده تلاوت نیز باید اداء گردد.

حکم ستره

برای امام یا منفرد هنگامی که وی در خانه یا در میدان نماز میگزارد مستحق است که پیش روی خود طرف راست یا طرف چپ چیزی نصب نماید که از یک بلیس (وجب) یا زیاد تر از آن بلند و کم از کم برابر یک انگشت پهن (دبل) باشد، البته اگر در مسجد نماز میگزارد یا در جایکه آنجا مردم از پیش روی نماز گزار نمی گزرنند پس به آن نیازی نیست. ستره امام برای تمام مقتدیان کفایت میکند بعد از قایم شدن ستره گزشتن از پیش روی ستره گناهی ندارد. کسی از بین ستره و نماز گزار میگذرد گناهگار میشود.

نمازهای قضائی

Missed Salat

معنی لفظی قضا فوت شدن است در حالیکه در اصطلاح شریعت مراد از نمازهای قضائی نمازهای اند که بر وقت گزاریده نشوند. خواه از جهت کدام مجبوری باشد یا از جهت سستی.

مثلاً: وقت نماز صبح از صبح صادق تا طلوع آفتاب است اگر درین دوران نماز بماند و بعد از طلوع آفتاب گزاریده شود پس این نماز قضایی است.

حکم قضای نماز

در نظر داشته باشید که گزاریدن تمام نماز در اوقات آنها فرض است بدون کدام عذر شرعی نماز را از وقتش مؤخر نمودن جائز نیست بلکه گناه کبیره است هر که از جهت عذر نماز را در وقتش اداء نکرد پس بر وی بعد از زوال عذر قضای نماز ضروری است.

برخی مسائل ضروری قضا

(۱) قضای فرض فرض است.

(۲) قضای واجب واجب است.

(۳) سنت و نوافل قضا ندارند. اما اگر شخصی سنت و نفل را شروع نموده و بشکند پس قضای آن بر وی واجب است. سنت و نوافل با شروع نمودن واجب میگردند. لهذا از جهت شکستن واجب نیز قضا آوردن واجب است.

طریق اداء نمودن قضا

رعایت نمودن ترتیب در میان نمازهای وقتی و نمازهای قضایی واجب است. نخست باید نماز قضایی اداء گردد و بعد از آن نماز وقتی اداء گردد اگر شخصی قصداً نخست نماز وقتی را خواند و بعد از آن نماز قضایی را گذارید، پس نماز وقتی او اداء نمی گردد دوباره خواندن آن واجب است.

مثال: از کسی نماز ظهر ماند تا آنکه وقت عصر آغاز گردید پس بر وی واجب است که نخست نماز قضایی ظهر را بخواند، بعد از آن نماز عصر را اداء نماید. نماز قضایی در یادش بود و او بدون رعایت ترتیب نخست نماز عصر را اداء کرد سپس نماز ظهر را شروع کرد پس نماز عصر او اداء نمی شود. بعد از قضای ظهر دوباره گزاریدن نماز عصر ضروری است. این مسئله برای کسانی است که صاحب ترتیب اند.

اگر از کسی نماز قضا شود هر گاه که به یادش آمد فوراً قضا آورد. بدون کدام عذر اگر در قضا آوردن نماز تأخیر کرد گناهگار است. اگر در آن حالت موت فرا رسد دو چند گناه میشود، یکی از جهت قضا کردن و دوم فوراً اداء نکردن آن.

برای غیر صاحب ترتیب (کسی که نمازهای قضایی او از شش بالا برود) هر قدری بشتاب میتواند همه گی را قضا آورد، اگر ممکن است همت نموده در یک وقت تمام نمازهای قضایی اش را بگذارد و گر نه در یک وقت دودو، چهار چهار نماز را قضا بیاورد، اگر این هم ممکن نبود پس در یک

وقت صرف یک نماز را قضا آورد. درین رعایت ترتیب ضرورت نیست. به هر حال در گزاریدن نماز قضایی کوشش نماید.

مسئله: علاوه از سه اوقات ممنوعه (طلوع، غروب و زوال) هر وقت گزاریدن نماز های قضایی جائز است.

قضای عمری:

یک شخص بی نماز توبه کرد پس در تمام عمر چه قدر نماز های که قضا شده است گزاریدن همه آنها واجب است. با توبه نماز ها معاف نمی شوند البته گناهی که از جهت نگزاریدن آنها مرتب شده بود آنها معاف میگردند. اکنون اگر آنها را قضا نیاورد دوباره گنهگار میشود.

علاوه از آن در جامعه ما سخنانیکه رابطه به قضای عمری گفته میشوند که با عبادت یا توبه نمودن در ایام خاص، شب های خاص این نماز ها معاف میگردند یا در ماه رمضان موقع جمعۃ الوداع دو رکعت به نیت قضای عمری گزاریدن. این همه بدعات مزخرف اند در شریعت ثبوتی ندارند.

نمازهای نفلی شبانه روز

(Nafil Salat)

بر هر مسلمان مرد و زن در شبانه روز پنج نماز فرض است علاوه از آن در سنت پیامبر اسلام ﷺ گزاریدن بعضی نمازهای ثابت اند که فرض نیستند اما در گزاریدن آنها ثواب زیاد است. با پابندی نوافل انسان را خیر و برکت کثیر داده میشود بعضی از نمازهای نفل قرار ذیل ذکر شده اند.

نماز تهجد

وقتی این نماز بعد از عشاء تا صبح صادق است ذکر این نماز در قرآن و حدیث آمده است. بعد از نبی کریم ﷺ با صحابه کرام تمام بزرگان دین این نماز را گزاریده اند. نام این نماز دأب الصالحین (نماز صالحان) گذاشته است. در تمام نمازهای نفل از همه بهتر و دارای درجه بلند تر است.

تحیة الوضوء و تحیة المسجد

اگر کسی فوراً بعد از وضوع دو رکعت نماز بگزارد ثواب بزرگی دارد، آنرا تحیة الوضوء میگوید. در حدیث شریف درین رابطه فضیلت بسیار بزرگ آمده است. همچنان بعد از داخل شدن در مسجد فوراً دو رکعت نفل گزاریده شود این نیز ثواب فراوان دارد. این را تحیة المسجد میگویند.

نماز اشراق

نماز اشراق یعنی بعد از برآمدن آفتاب گزاریدن دو رکعت نماز نفلی در احادیث ثواب بزرگ آمده است. از پیامبر ﷺ نیز گزاریدن آن ثابت است.

نماز چاشت (صلوة الضحی)

آفتاب به قدر کافی بلند شود پس دو رکعت نموده چهار رکعت نماز گزاریدن در احادیث آمده است و هشت رکعت نیز. این را نماز چاشت نیز میگویند. نبی کریم ﷺ درین رابطه نیز بسیار اهتمام داشتند.

صلوة حاجت

از حضرت عبدالله بن ابی اوفی رضی الله عنه روایت است که آن حضرت صلی الله علیه و آله فرمودند: اگر یکی از شما نزد الله تعالی یا انسانی نیاز داشت پس به طور کامل وضو بگیرد سپس دو رکعت نماز بگزارد سپس حمد و ستائش الله را بیان نموده بر پیامبر درود بفرستد و درود خوانده دعاء حاجت بخواند که در اوراق بعدی در بیان ادعیه مسنونہ درج است.

صلوة استخاره

علم بنده گان ناقص است بعضی اوقات طوری میشود که بنده میخواهد کاری انجام دهد و انجام آن در حق وی بهتر نمی باشد. پیامبر صلی الله علیه و آله در چنین مورد به صلوة استخاره مشوره داده است و فرموده اند که چون کاری مهم و خاصی در نظر داشتید پس دو رکعت نماز گزاریده از الله تعالی طلب رهنمایی و توفیق خیر نمایید. دعای استخاره نیز در ذیل ادعیه مسنونہ درج است.

نماز کسوف

هنگامی گرفتگی آفتاب گزاریدن دو رکعت نماز را در شریعت نماز کسوف گفته میشود.

نماز خسوف

هنگامی گرفتگی مهتاب گزاریدن دو رکعت نماز را در شریعت نماز خسوف گفته میشود.

نماز استسقاء

استسقاء به معنی طلب آب. یعنی وقتی که به آب ضرورت بود و باران نمی شد آنگاه دو رکعت نماز گزاریده از الله تعالی طلب بارش نمودن سنت است.

سجده سهوه

(Sajdah for mistake)

سهو به معنی فراموش کردن است. اگر از نماز گزارى واجبی به فراموشی ترک شود پس بر وی در شریعت سجده سهو واجب میگردد. در حدیث نیز می آید که چون در نماز شیطان توجه شمارا از سوی الله قطع نموده بسوی دیگری ببرد پس در آخر نماز دو سجده نمایید، با این عمل شما شیطان ذلیل و رسوا میشود.

سجده سهو چه وقت واجب میگردد؟

در نماز غلطی صورت بگیرد به فراموشی سجده سهو واجب میگردد مثلاً: در نماز غلطی های قرار ذیل به فراموشی صورت بگیرد سجده سهو واجب میگردد. ترک واجب، تقدیم واجب، تأخیر واجب، تبدیل واجب، تکرار واجب و تقدیم رکن، تأخیر رکن تکرار رکن اگر سجده سهو نیز فراموش شد باید دوباره نماز گزارید.

طریقه سجده سهو

در قعدۀ آخری نماز بعد از خواندن تشهد نخست به طرف راست سلام دهد سپس دو سجده نماید، بعد از آن تشهد درود و دعا خوانده به هر دو طرف خود سلام بدهد بعد از سلام دادن اگر به یاد آمد که بر من سجده سهو واجب گردیده بود و سجده سهو نکردم، اگر عمل کثیر صورت نگرفته باشد سجده سهو کرده میتواند. اگر مقتدی با امام نماز می گزارید واجبی از وی ترک شود بر مقتدی سجده سهو واجب نمیگردد.

تعریف عمل کثیر

(۱) عملی که بیننده از دور انجام دهنده آن را با گمان غالب فکر نماید که آن شخص در نماز نیست.

(۲) اموری که عادتاً با دو دست انجام داده میشوند مثلاً: بستن ازار بند، بستن عمامه عمل کثیر است، عملی که عادتاً با یک دست انجام داده میشود، اگر آن را با هر دو دست هم انجام بدهد قلیل است مثلاً: رها کردن ازار بند، گرفتن کلاه از سر.

(۳) عمل که با سه حرکاتی متوالیه یعنی به مقدار سه بار گفتن سبحان ربی الاعلی باشد عمل کثیر است و گرنه قلیل.

(۴) بر رأی نماز گزار موقوف است، آن را که کثیر بیندارد کثیر است، و آنرا که قلیل بیندارد قلیل است.

سجده تلاوت

(Sajdah in Recitation)

در قرآن کریم مجموعه چهارده آیات سجده اند. با خواندن یا شنیدن هر یکی از آنها یک سجده واجب میگردد.

حکم سجده تلاوت

در صورت خواندن و شنیدن آیت سجده، سجده تلاوت واجب میگردد. در ترک سجده تلاوت قصداً گناه است اما اگر کسی در نماز باشد و بیرون از نماز کسی تلاوت میکند پس بر نماز گزاریکه سجده تلاوت را بشنود در حالت نماز سجده تلاوت واجب نمیگردد، از نماز خارج گردیده سجده بکند. در صورت شنیدن سجده تلاوت از نوار، صوت یا ویدیو ضبط و غیره سجده واجب نمیگردد.

طریقه سجده تلاوت

۱. اگر کسی در داخل نماز آیت سجده را بخواند فوراً الله اکبر گفته به سجده برود و سه بار سبحان ربی الاعلی خوانده برخیزد و از جایی که ترک قرأت کرده بود از آنجا دوباره شروع کند. اگر سجده

نکرد گنهگار میشود. باز هم اگر فوراً سجده نکرد هنگام رفتن به رکوع نیت آن سجده را نیز بکند سجده تلاوت اداء میگردد. سجده که در نماز واجب میگردد آنرا بیرون از نماز اداء کرده نمی شود. تمام نماز گزاران باید با امام سجده کنند.

۲. اگر خارج از نماز به درد وران تلاوت آیت سجده را خواند بهتر است که فوراً برخیزد استاده به غیر برداشتن دستها الله اکبر گفته سجده کند سپس در سجده تسبیح خوانده الله اکبر گفته برخیزد و تلاوت خود را شروع کند. اما اگر بعد از ختم نمودن تلاوت سجده نمود گناهی ندارد.

۳. نشسته هم سجده تلاوت کرده میشود اما استاده کردن بهتر است و اگر تلاوت تمام قرآن را ختم نموده یکجا تمام سجده ها را اداء نمود بازهم درست است اما در تراویح یا نماز فرض این گونه عمل را بجا آوردن جائز نیست.

نماز جنازه

(Salat e Janaza)

نمازی که برای دعاء و مغفرت مرده خوانده میشود آنرا نماز جنازه میگویند.

فضیلت نماز جنازه

از حضرت ابو هریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه و آله فرمود: هر که با صفت ایمان و به نیت ثواب جنازه مسلمان را همراهی نماید و تا وقتی با جنازه بماند که بر او نماز اداء گردد و از دفن او فارغ شود پس وی با دو قیراط ثواب برمیگردد، هر قیراط از آنها گویا برابر کوه احد است، و هر که تنها با گزاریدن نماز جنازه برگردد (در دفن آن انتظار نکشد) پس بایک قیراط از ثواب برمیگردد.

حکم نماز جنازه:

نماز جنازه فرض کفایه است اگر برخی از مردمانی قریه خوانند و برخی نه خواندن از ذمی همه فرض اداء میگردد، اما اگر یکی از مردمان قریه نرفت همه گمی گنهگار میشوند. اما بعد از حصول علم هر مسلمان اگر عذر نداشته باشند باید شریک شوند و اگر علم نداشت پس بر وی گناهی نیست.

فرائض نماز جنازه

در جنازه دو ارکان (فرض) است.

(۱) چهار مرتبه تکبیر (الله اکبر) گفتن. در جنازه هر تکبیر قائم مقام یک رکعت است. (۲) قیام (ایستاده نماز جنازه اداء نمودن) الغرض ارکان نماز جنازه دو است (۱) تکبیرات (۲) و قیام.

سنن نماز جنازه

در جنازه سه چیز سنت است:

۱. ثنا یعنی ستایش الله را بیان نمودن.
۲. درود بر نبی کریم ﷺ.
۳. دعا برای میت.

طریقه نماز جنازه

طریقه گزاریدن نماز جنازه اینست که وضو گرفته از همه نخست صفها را درست نماید اگر دو، چهار یا ده نفر بودند پس یک صف ساخته شود اما اگر زیاد بودند صفهای طاق بگیرند. بعد از آن امام و مقتدی نیت کند که این نماز جنازه را بخاطری رضاء الله و دعاء به میت ادامیکنم. تکرار الفاظ مخصوص به زبان ضروری نیست.

سپس امام به آواز بلند و مقتدی به آواز آهسته الله اکبر گفته هر دو دست خود را تا گوش های خود بلند نموده طوری ببندند چنانکه در نماز می بندند. و ثناء (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ) چنانکه در نماز خوانده میشود. امام و مقتدی آنرا بخوانند. بعد از خواندن ثناء بدون بر داشتن دست امام به زور و مقتدی به آهسته تکبیر دوم را (الله

اکبر) گفته درود ابراهیمی بخوانند طوری که در نماز خوانده میشود. سپس هردو تکبیر سوم را بگویند. اگر مرده مرد بالغ و زن بالغ باشد پس امام و مقتدی هردو این دعاء را بخوانند.

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا وَصَغِيرِنَا وَكَبِيرِنَا
وَدَّكْرِنَا وَأُنثَانَا - اللَّهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَأَحْيِهِ عَلَى الْإِسْلَامِ وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ
مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الْإِيمَانِ - اللَّهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ وَلَا تُضِلَّنَا بَعْدَهُ -

ترجمه: «ای بار الها! زنده و مرده ما را و حاضر و غائب ما را و کوچک و بزرگ ما را و مرد و زن ما را بیمارز، بار الها! هر که را از ما زنده نموده ای، پس زنده نگهدار او را بر اسلام، و هر که را از ما فوت ساخته ای پس او را بر ایمان بمران». بار الها! ما را از اجر این محروم نگردان و بعد از آن گمراه مگردان

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ وَعَافِهِ وَاعْفُ عَنْهُ وَأَكْرِمْ نُزُلَهُ وَوَسِّعْ مَدْخَلَهُ
وَاعْسَلُهُ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ وَنَقِّهِ مِنَ الْخَطَايَا كَمَا نَقَّيْتَ الثَّوْبَ الْأَبْيَضَ
مِنَ الدَّنَسِ وَأَبْدِلْهُ دَارًا خَيْرًا مِنْ دَارِهِ وَأَهْلًا خَيْرًا مِنْ أَهْلِهِ وَزَوْجًا خَيْرًا مِنْ
زَوْجِهِ وَأَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ وَأَعِدْهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَعَذَابِ النَّارِ - [مسلم]

ترجمه: ای بار الها! او را بیمارز و بر او رحم کن او را عافیت ده، از او در گذر، مهمانی او را به عزت تمام فراهم گردان، قبر او را فراخ کن، او را به آب برف و ژاله بشوی، و او را از گناها پاک کن چنانکه پارچه ای سفید را از چرک پاک میکنی، و او را به خانه ای بهتر از خانه اش، و به اهلی بهتر از اهلیش، و به همسری بهتر از همسرش عوض ده، او را به بهشت داخل گردان، و او را از عذاب قبر و عذاب آتش وارهان.

اگر کودک نابالغ باشد این دعا را بخواند:

اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا فَرْكًَا وَاجْعَلْهُ لَنَا أَجْرًا وَذُخْرًا وَاجْعَلْهُ لَنَا شَافِعًا وَمُشَفَّعًا۔

ترجمه: ای بار الها! او را برای ما توشه آخرت بگردان توشه ای از پیش فرستاده شده، و او را برای ما اجر و ذخیره گردان، و او را برای ما شفیع و مقبول الشفاعة گردان.

اگر دختر نابالغ باشد این دعا را بخواند:

اللَّهُمَّ اجْعَلْهَا لَنَا فَرْكًَا وَاجْعَلْهَا لَنَا أَجْرًا وَذُخْرًا وَاجْعَلْهَا لَنَا شَافِعَةً وَمُشَفَّعَةً۔

ترجمه: ای بارالها! او را برای ما توشه آخرت بگردان توشه ای از پیش فرستاده شده، و او را برای ما اجر و ذخیره گردان، و او را برای ما شفیع و مقبول الشفاعة گردان.

بعد از این دعا بدون برداشتن دست امام به آواز بلند و مقتدیان به آواز پست تکبیر بگویند و به هر دو طرف سلام بگردانند.
بعد از این نماز هیچ گونه دعای اجتماعی از سنت ثابت نیست بلکه فوراً باید جنازه برداشته شود.

روزه

(Fasting)

روزه را به عربی (صوم) میگویند. صوم به معنی باز ماندن از خوردن و نوش و گفتگو را میگوید در حالیکه در شریعت اسلامی از صبح صادق تا غروب آفتاب به نیت ترک خوراک و شراب، دور ماندن از زنان (جماع) و باز ماندن از سخنان زشت را روزه میگویند.

فضیلت روزه:

مفهوم حدیث است هر که روزه رمضان را گرفت، باایمان، حدود روزه را در نظر گرفت پس تمام گناهان گذشته او معاف میگردند.

فرائض روزه:

در روزه سه فرض است:

۱. نیت ۲. از صبح صادق تا غروب آفتاب چیزی نخوردن و چیزی ننوشیدن. ۳. جماع و هم بستری نه کردن.

چیزهایی که روزه را فاسد (میشکند)

با چیزهای که روزه فاسد میگردد بر دو قسم است.

۱. یکی آن که صرف قضا لازم می آید.
۲. دوم آنکه قضا و کفاره هر دو لازم می آید.

قاعده:

از کاری که بطن (دماغ و معده) و فرج (شرمگاه) را مکمل فایده حاصل شود و قصداً این کار را انجام داده شود، پس با این کار قضا و کفاره هر دو لازم می آیند. و کاریکه به بطن و و فائده آن ناقص باشد کامل نباشد یا اشتباهاً چیزی را بخورد پس در این صورت صرف قضا است کفاره نیست.

تفصیل

- (۱) کسی به زور در دهن روزه دار چیزی انداخت و از حلقش پائین رفت.
- (۲) روزه به یادش بود مگر هنگامی مضمضه بدون اراده از جهت بی احتیاطی به حلقش آب رفت.
- (۳) قصداً به پُری دهن قی کردن یا در دهنش اندکی قی آید و آن را بلعید.
- (۴) چیزیکه خورده نمی شود مثلاً: کاغذ، سنگ ریزه، خاک، خاکستر و غیره قصداً این چیزها را خوردن.
- (۵) در میان دندان هایش نان مانده باشد یا گوشت آنرا خلال نمود و از حلقش گذشت، پس اگر مقدار آن از یک نخود کم باشد باکی ندارد اگر برابریک دانه بخود باشد یا از آن بزرگتر باشد قضا روزه لازم می آید.
- (۶) در بینی یا گوش خود تیل و غیره انداخت و آن از حلقش گذشت.
- (۷) به فراموشی چیزی خورد یا چیزی نوشید، بعد از آن فکر نمود که روزه اش شکست دوباره خوردن را شروع کرد.
- (۸) بعد از صبح صادق در فکر سحری به خورد و نوش خود ادامه داد که تا هنوز وقت باقی است یا قبل از غروب افتاب با این فکر روزه خود را افطار نمود که آفتاب غروب کرده است.
- (۹) علاوه از روزهٔ رمضان شریف روزهٔ نفل یا واجب را قصداً شکستن. در تمام این صورت ها روزه میشکنند. در آن قضا است و کفاره نیست.
- (۱۰) روزهٔ رمضان را گرفته قصداً کاری انجام داد که انجام دادن آن در روزه منع است. مثلاً: خوردن، نوشیدن یا با همسر خود یکجا شدن (جماع کردن) همچنان در نوشیدن آب، دوا یا علاوه از آن دیگر چیزهای نرم سیگار چهیلیم است. مثلاً: بر سر خود تیل زد یا سرمه زد. خوشبوی یا زن را بوسه گرفت سپس فکر نمود که روزهٔ من شکسته و قصداً خوراک را شروع کرد. در این دو صورت آخری همراه قضا کفاره نیز لازم می آید.

سخنانی که با آنها روزه مکروه و فاسد نمیگردد:

- (۱) تیل زدن بر سر یا به بدن خود.
- (۲) سرمه زدن.
- (۳) مسواک کردن در روزه.
- (۴) خوشبو زدن یا بوئیدن.
- (۵) به فراموشی چیزی خوردن و نوشیدن یا تنها باخانم خود خوابیدن.
- (۶) خود به خود قی نمودن خواه زیاد باشد یا کم.
- (۷) لعابی که در دهن می آید آنرا بلعیدن.
- (۸) بدون اراده گذاشتن مگس یا دود و غیره از حلق.
- (۹) از جهت شدت گرمی بار بار مضمضه کردن یا در بدن خود آب انداختن یا لباس را تر نموده بر بدن گرفتن.
- (۱۰) احتلام شدن در خواب.

بیان کفاره:

اگر روزه رمضان را قصداً شکست پس کفاره آن مسلسل دو ماه روزه گرفتن فرض است. اگر در اثنای آن روزی ترک شد اگر چه آن عید الاضحی یا از جهت بیماری باشد. باز از سر گیرد به جز ایام حیض که این یک عذر قدرتی و دائمی است.

اگر کسی طاقت دو ماه روزه گرفتن را ندارد پس شصت مسکین را دو وقت با شکم سیر طعام دادن یا در بدل یک یک روز به مقدار صدقه فطر پرداختن.

اگر در یک رمضان چند روزه ای ترک شد باز هم یک کفاره واجب است.

زکوة

(Zakat (Alms)

به زبان عربی زکوة به معنی پاک شدن و افزایش یافتن مال است در حالیکه در شریعت اسلام خالص برای خوشنودی الله مطابق حکم شارع یک مسلمان مستحق را بر یک مقداری مقرر و متعین مال خود مالک ساختن را زکوة میگویند.

فضیلت زکوة:

در قرآن آمده است ای پیغمبر از مال مسلمانان صدقه (زکوة) بدهید تا که به ذریعه آن قلب های آنها پاک شود و نفس های آنها تزکیه شود. [سوره توبه]

گویا با پرداختن زکوة نفس انسان تزکیه میشود.

حکم زکوة:

هر سال زکوة بر هر آن مرد وزن مسلمان عاقل و بالغ فرض است، که صاحب نصاب باشد و بر مال وی یک سال گذشته باشد. انکار کننده از فرضیت آن کافر و کسیکه فرضیت آنرا قبول دارد ولی نمی پردازد فاسق و سخت گناهکار است.

مطلب صاحب نصاب بودن:

سیم و زر یا آن مقدار مال و اسبابی که بر آن زکوة واجب میگردد آنرا در شریعت نصاب میگویند. نزد کسی پنجاه و دونیم توله نقره یا هفتنیم توله طلای سرخ باشد یا برابر نصاب پول نقد یا مال تجارت باشد بر آن زکوة واجب میگردد. و از آن باید قسمت چهلش را بکشد یعنی تمام مال را بر چهل قسمت تقسیم نماید آنکه حاصل جواب است آن قسمت چهل زکوة است.

حج

(Piligram) (Haj)

در شریعت اسلامی در یک وقت خاص (زمان حج) برای زیارت خانه کعبه و میدان عرفات رفتن را حج میگویند.

فضیلت حج:

در حدیث می آید هر که طوری حج نماید که نه کاری بیهوده انجام داده باشد و نه فسق و فجور (گناه) کرده باشد طوری پاک و صاف میگردد چنانچه همان روز از شکم مادرش زاده (پیدا) شده باشد.

فرائض حج:

- (۱) احرام بستن مع نیت و تلبیه.
- (۲) ایستادن در عرفات.
- (۳) طواف زیارت نمودن (باطهارت)

واجبات حج:

در حج واجبات قرار ذیل اند:

در حج بسیار چیز ها واجب اند چندی از آنها اینست:

- (۱) احرام بستن قبل از میقات.
- (۲) وقوف مزدلفه.
- (۳) طواف زیارت، در ایام قربانی (دهم تا یازدهم و دوازدهم ذوالحجه).
- (۴) سعی کردن در میان صفا و مروه.
- (۵) سعی را از صفا شروع نمودن و بر مروه ختم نمودن.
- (۶) مقدار سعی هفت گردش (چکر) است.
- (۷) جز اهل مکه برای دیگر مردم طواف صدر نمودن. این را طواف وداع نیز میگویند.
- (۸) بعد از هر طواف دو رکعت نماز خواندن.

- (۹) در هر سه روز قربانی (ایام نحر) سنگ زدن جمرات.
- (۱۰) در زمین حرم حلق یا قصر کردن و ایام حلق و قصر در قربانی می باشد.
- (۱۱) در اثنای طواف و سعی پاک بودن از حدث اکبر و حدث اصغر.
- (۱۲) ترک کردن تمام ممنوعات احرام واجب است مانند: پوشیدن لباس دوخته شده و غیره.

سنت های حج:

- (۱) طواف قدوم نمودن آفاقی مفرد و قارن.
- (۲) رمل و اضطباع نمودن در طواف قدوم (اگر بعد از آن سعی میکرد، اگر بعد از طواف قدوم سعی نکرد پس بعد از طواف زیارت سعی کنند و آن گاه بر طواف زیارت رمل (نیز خواهد کرد)
- (۳) صبح هشتم ذوالحجه برای منی روان شدن و در آنجا گزاریدن پنج نماز.
- (۴) بعد از طلوع آفتاب نهم ذوالحجه از منی برای عرفات روان شدن.
- (۵) روان شدن امام از عرفات بعد از غروب آفتاب قبل از حج.
- (۶) از عرفات برگشته شب را در مزدلفه سپری نمودن.
- (۷) غسل کردن در عرفات.
- (۸) در ایام منی شب را در منی سپری نمودن.
- حکم سنت ها این است که آنها را قصداً ترک کردن کار خوب نیست، در اداء نمودن آنها ثواب است و در صورت اداء نکردن آنها جزا لازم نمی آید.

اقسام حج:

- حج بر سه قسم است: (۱) حج افراد (۲) حج تمتع (۳) حج قران. فرق در میان این هر سه از نیت نمودن هنگام احرام میباشد.

حج افراد:

هنگام بستن احرام صرف نیت حج را نمودن حج افراد است.

حج تمتع:

در تمتع در زمان حج احرام بسته عمره کردن و بعد از آن چند روز از احرام بر آمده باز برای اداء نمودن فرائض حج هشتم ذوالحجه دوباره احرام بستن.

حج قرآن:

آن طریقهٔ احرام را میگویند که در آن حج و عمره برای هر دو یکجا احرام بسته شود و بایک احرام اول عمره سپس حج اداء کرده شود.

طریقهٔ تمتع:

طریقهٔ تمتع نمودن اینست که اول احرام عمره را بسته در ماه های حج عمره کرده شود، از عمره فارغ گردیده سر خود را تراشیده حلال شود و بعد از حلال شدن در مکه مکرمه قیام کند یا در جای دیگری مگر به وطن بر نگردد. باز چون وقت حج فرا رسید پس احرام حج را بسته حج نماید. هشتم ذوالحجه به منی برود و ظهر، عصر، مغرب، عشاء و فجر را در منی بگذارد، شب را در همان جا سپری نماید. نهم ذوالحجه بعد از برآمدن آفتاب به عرفات برود و وقوف عرفه را از زوال تا غروب آفتاب نماید. شب دهم ذوالحجه را در مزدلفه بگذرانند. صبح دهم ذوالحجه نماز را در اول وقت خوانده دعا نماید و چون به قدر گزاریدن دو رکعت در بر آمدن آفتاب وقت بماند پس از مزدلفه حرکت کند تقریباً هفتاد سنگ ریزه ازان جا با خود بگیرد و از وادی محسر دویده بر آید. به منی رسیده جمره (عقبه) اخری را رمی نماید سپس دم تمتع (ذبیح) نماید. بعد از آن سر خود را بتراشد یا کم کند سپس طواف زیارت نماید قبل از طواف سه بار رمل نماید. اضطباع نکند. بعد از طواف سعی نماید باز تا دوازدهم ذوالحجه در منی قیام نماید و هر روز بعد از زوال هر سه جمرات را رمی نماید.

سپس هنگام بازگشت از منی اگر ممکن باشد در وادی محصب ظهر، عصر، مغرب و عشاء را بخواند. سپس اندکی خوابیده به مکه بر گردد. اگر این قدر نتوانست پس اندکی درنگ نماید. سپس هنگام رفتن از مکه مکرمه طواف وداع نماید.

تنبیه: در این جا صرف طریقهٔ حج تمتع نوشته شده است. و حج افراد و قران ترک کرده شده است زیرا در این عصر به طور عموم مردم حج تمتع اداء میکنند.

عمره

(Umra)

فضیلت عمره:

ارشاد نبی کریم ﷺ است که حج و عمره این هردو گناهان را طوری دور می نمایند چنانکه آتش زنگ آهن را دور می نماید.

فرائض عمره:

در عمره سه چیز فرض است:

- ۱- احرام بستن (با نیت و تلویه)
- ۲- طواف بیت الله را نمود.
- ۳- سعی صفا و مروه.

واجبات عمره:

در عمره چیزهای قرار ذیل واجب اند:

- ۱- احرام بستن از میقات.
- ۲- تراشیدن موی یا کم کردن آن (حلق یا قصر).
- ۳- طواف کردن با وضو (با طهارت)

سنت‌های عمره:

در طواف عمره رمل و اضطباع نمودن.

طریقهٔ عمره:

برای عمره از میقات مانند حج احرام ببندد، از محرّمات و مکروهات احرام پرهیز کند و بعد از داخل شدن در مکه مکرمه آداب را در نظر گرفته داخل شود. در مسجد حرام از باب السلام یا باب العمره داخل شود سپس با رمل و اضطباع طواف نماید. و چون نخستین استلام حجرا سود رانمود تلبیه را موقوف نماید. بعد از تکمیل هفت طواف دو رکعت نماز گزاریده حجر اسود را استلام نمود برای سعی به صفا رفته به طرف مانند حج سعی نماید. سعی را ختم نموده به مروه برآمده حجامت نموده حلال میشود. این گونه عمره تکمیل میگردد.

قربانی

(Uzhiya)

حیوان (جانور) که در ایام عید اضحی برای رضای الله ﷻ ذبح کرده میشود آنرا قربانی میگویند.

فضیلت قربانی:

از حضرت عائشه رضی الله عنها روایت است که رسول الله ﷺ ارشاد فرمود: نزد الله تعالی روزی عید قربان در تمام اعمال بندگان پسندیده ترین عمل ریزانیدن خون جانور است و آن روز قیامت با شاخ ها، سم ها و موهای خود حاضر میشود. قبل از ریختن خون قربانی بر زمین به بار گاه الله تعالی شرف قبولیت حاصل مینماید لهذا باید با خوش قلبی قربانی کنیم.

[ترمذی، ابن ماجه]

قربانی بر چه کس واجب است؟

کسیکه مالک هفتنیم ($7\frac{1}{2}$) توله طلا یا پنجاه و دونیم ($52\frac{1}{2}$) توله نقره یا به مقدار آن پول تقد یا مال تجارت یا سامان زائد از ضرورت باشد که برابر قیمت مجموعه پنجاه و دونیم توله نقره شود و از حاجت اصلی نیز زاید باشد بروی قربانی و صدقه فطر واجب است.

شرائط واجب بودن قربانی:

قربانی در صورت موجو بودن شرائط ذیل واجب میگردد.

(۱) مسلمان بودن، بر غیر مسلم قربانی واجب نیست.

(۲) مقیم بودن، بر مسافر قربانی واجب نست.

(۳) آزاد بودن، بر غلام قربانی واجب نیست.

(۴) بالغ بودن، بر نابالغ قربانی واجب نیست.

(۵) عاقل بودن، بر مجنون قربانی واجب نیست.

حیوان قربانی:

بز نرو ماده، گوسفند وبره نرو ماده، گاو نرو ماده، گاو میش نرو ماده، شتر نرو ماده. این همه جانوران قربانی اند همه جائز است. علاوه از این ها قربانی هیچ حیوانی دیگری جائز نیست اگر چه حلال باشد.

خوردن هفت چیز حیوان جائز نیست:

۱. خون روان (دم مسفوح) ۲. پیشابگاه مذکر ۳. پیشاب گاه مؤنث
۴. خصیتین ۵. غدود ۶. مثانه ۷. تلخه.

معاملات

(Economics)

معاملات از عمل بر آمده است مطلب آن بمعنی کار و بار و خرید و فروخت.

فضیلت و اهمیت کسب حلال و تجارت در معاملات:

حضرت رافع بن خدیج رضی الله عنه می گوید که کسی از نبی کریم صلی الله علیه و آله پرسید: یا رسول الله کدام کسب از همه عمده و پاکیزه است؟ حضرت محمد صلی الله علیه و آله فرمود: کسب دست انسان (مثلاً: تجارت، زراعت، و صنعت و غیره) و هر آن کسبی که مطابق شریعت باشد.

حضرت عمر رضی الله عنه می فرماید: هر که از اصول اسلامی معاملات بی خبر باشد وی (برای خرید و فروخت) به بازار ما نیاید. [بخاری]

شرائط و اصول معاملات:

برای معاملات شرائط و اصول قرار ذیل اند. اگر این شرائط و اصول موجود نشوند آن معامله درست نیست.

(۱) تراضی:

یعنی رضامندی فریقین مثلاً: دکاندار و خریدار هر دو بر یک معامله راضی باشند، در میان مزدور و مالک هر معامله ای که صورت بگیرد رضا مندی ضروری است، اگر یکی از ایشان راضی نباشند اسلام آن معامله را جائز قرار نمی دهد. اما مراد از رضامندی رضامندی شرعی است.

(۲) معامله باطل نباشد:

یعنی در معامله هیچ چیزی حرام نباشد مثلاً: معامله تجارت یا زراعتی که در آن آمیزش سود باشد یا فریب باشد یا دروغ، در **مَبِيعَةٍ** یا **تَمَنُّنٍ** یکی حرام باشد پس اسلام چنین معاملات را حرام و باطل قرار میدهد.

(۲) معامله فاسد نیز نباشد:

یعنی فریقین در میان خود راضی باشند و معامله نیز باطل نباشد اما بنابر بعضی اسباب خارجی آن معامله شرعاً درست نیست مانند ارکان بیع یعنی در ایجاب و قبول نقصی باشد مثلاً در خرید و فروخت قیمت (ثمن) یا میعه (چیزی فروخته شده) مجهول، نامعلوم باشد یا پیش از بار آوردن میوه درختان و باغ را فروخته شود و غیره. در بیع فاسد اگر خریدار سودا را قبضه کرد پس بیع نافذ میگردد مگر در حکم معامله ای سود می باشد.

تنبیه: چیزیکه در اصل (ذات) اش نقص و خرابی باشد آن بیع باطل است مانند شراب، خون، بیع خنزیر و اگر در وصف چیزی نقص و خرابی باشد آن بیع فاسد مثلاً: لباس کاتن خرید و به خانه برد پس آن لباس کتان برآمد پس این بیع فاسد است.

دیگر شرایط:

- ❖ معامله به طریقه سود و قمار نباشد.
- ❖ چیزهای که شرعاً حرام اند خرید و فروخت آنها نباشد.
- ❖ چیزهای که صرف برای گناه آماده شده اند خرید و فروخت آنها هم نباشد.
- ❖ به مشتری دروغ گفته نشود و هیچ گونه فریب داده نشود، عیب را پوشانیده فروخته نشود هیچ شریکی در حق یکدیگر خیانت نکند.
- ❖ مالی که نزد خود موجود نباشد بیع آن را کرده نشود (دران این هم داخل است که قبل از شکار پرندۀ ای یا ماهی را بیع کرده شود یا بچه که در شکم حیوان باشد آنرا فروخته شود. یا قبل از میوه گرفتن باغ، باغ را فروخته شود)
- ❖ کسیکه مجبور حال است چیزی خود را میفروشد پس از مجبوری او استفاده غلط کرده نشود بلکه مال را بر اصل قیمتش گرفته شود.

❖ یک بیع را با بیع دیگر مشروط کرده نشود مثلاً چنین نگوید که مال خود را با این شرط میفروشم که تو مال خود را به من با این مقدار بفروشی.

❖ در بیع شرط قرض گذاشته نشود مثلاً گفته نشود که با این شرط میفروشم که برایم این مقدار پول قرض بدهی.

معاشرت

معاشره اداء حقوق و آداب را می گویند ، اسلام رابطه به معاشره در مواقع مختلف احکام و آداب مختلف بیان کرده است.

نکاح

(Marriage)

معنی لغوی نکاح ضم نمودن و جمع کردن دو چیز است. و در اصطلاح شریعت مراد از نکاح معاهده ای است که دران مرد و زن نقطه اشتراک و اتصال دارند.

فضیلت نکاح:

نبی کریم ﷺ فرمود نکاح سنت من است [ابن ماجه]
گویا نکاح نمودن سنت نبی کریم ﷺ را زنده میکند.

شرایط نکاح:

برای بستن نکاح شرایط ذیل ضروری است:

- (۱) ایمان.
- (۲) صالح بودن منکوحه، غیر محرم بودن، منکوحه ای کسی دیگری نبودن، در عدت کسی نبودن.
- (۳) شهادت (کم از کم موجود بودن دو گواه)
- (۴) مهر
- (۵) راضی بودن طرفین.

تنبیه: اگر مهر مقرر هم نکند باز هم نکاح منعقد میگردد اما مهر واجب میگردد.

رکن نکاح:

ایجاب و قبول.

طلاق

(Divorce)

معنی لفظی طلاق باز کردن گره است و در شریعت باز نمودن گره و عقد نکاح را طلاق میگویند.

طلاق چیز پسندیده نیست:

در حدیث آمده است که نزد الله تعالی در چیزهای حلال ناپسندیده ترین چیز و قابل نفرت طلاق است [ابن ماجه]

گویا حتی الامکان از طلاق پرهیز کرده شود اگر باز هم چاره نبود پس طلاق دادن جائز است.

اقسام طلاق و حکم آن:

طلاق بر سه قسم است:

(۱) طلاق رجعی (۲) طلاق بائن (۳) طلاق مغلظه

(۱) طلاق رجعی:

طلاق رجعی آنرا میگویند که در آن انسان رجوع کرده میتواند یعنی بعد از دادن یک یا دو طلاق در اثنای عدت رجوع کرده شود زن از نکاح نمی برآید.

(۲) طلاق بائن:

و اگر در اثناء آن عدت رجوع نکرد و طلاق سوم نیز نداد پس بع از ختم شدن عدت (سه حیض) نکاح میشکند (بعد ازین طلاق تجدید نکاح یعنی بعد از دو باره نکاح خواندن آن زن را همسر خود قرار داده میتواند) طلاق دادن به الفاظ کنائی نیز طلاق بائن واقع میشود در صورتیکه نیت طلاق کرده باشد.

(۲) طلاق مغلظ:

طلاق مغلظ آنرا میگویند که انسان یک جا سه طلاق یا علیحده علیحده سه طلاق بدهد. بعد از آن تا وقتی که زن با شخص دوم نکاح نموده هم بستری نکند و او به رضای خود طلاق ندهد تا آنگاه این زن برای آن شوهر حلال نمی گردد. تا دوباره نکاح کند.

طلاق چه کسی واقع می‌گردد و طلاق چه کسی واقع نمی‌گردد:

- ۱- مرد طلاق داده میتواند، زن طلاق داده نمی تواند. برای طلاق این شرط است که طلاق دهنده عاقل و بالغ باشند. اگر نا بالغ یا دیوانه یا انسان خوابیده طلاق دهد طلاق واقع نمی شود.
- ۲- اگر کسی در حالت مستی (نشه) طلاق داد باز هم طلاق واقع می‌گردد.
- ۳- مریضی که هوش و حواسش بجا نباشد طلاق واقع نمیشود.
- ۴- کسی به الفاظ صریح طلاق بدهد یا به خنده و مزاح یا باسنجیده گی یا به خشم به هر صورت طلاق واقع می‌گردد. البته اگر الفاظ اشاره و کنایه استعمال نمود پس بدون نیت طلاق واقع نمی شود.

طریقه درست طلاق دادن:

در طهری (پاکی) یک طلاق داده شود که در آن جماع نکرده باشد سپس تا سه حیض یا وضع حمل طلاق دیگری ندهد، بعد از تکمیل عدت خود بخود زن حرام یعنی طلاق بائن میشود.

لباس (احکام زیب و زینت)

شرائط و اصول لباس شرعی:

قاعده: در لباس پنج چیز ضروری است:

- ۱- پوشاننده عورت باشد.
- ۲- لباس دارای زینت باشد یعنی بد هیئت نباشد که سبب نفرت و کراهت قرار بگیرد.
- ۳- شعار مذهبی کدام قوم غیر مسلم نباشد.
- ۴- برای مرد پوشیدن همانند لباس زن و برای زن پوشیدن همانند لباس مرد جائز نیست.
- ۵- حرام نباشد مثلاً لباس ابریشم برای مردان.

تفصیل:

- ۱- لباس و پرده طوری باشد که تمام جسم را بپوشاند.
- ۲- آن قدر باریک و نازک نباشد که جسم از زیر آن به نظر آید و از داخل جسم را عکاسی نماید.
- ۳- لباس کشاده باشد، چسپیده به بدن نباشد. آنقدر کوچک، تنگ و چسپ نباشد که آن مواضع جسم ظاهر گردد که پوشاندن آنها واجب است.
- ۴- لباسی نباشد که برای زن مشابه لباس مردان باشد و برای مرد مشابه لباس زنان باشد.
- ۵- لباس و آرائش مردان و زنان کافر و فاسق، نباشد.
- ۶- برای فخر و غرور و ریا پوشیده نشود.
- ۷- برای زنان یک شرط این هم است که لباس معطر نباشد.
- ۸- در لباس اسراف و تبذیر نباشد بلکه موافق استطاعت مالی باشد.
- ۹- برای زن لباس و پرده به ذات خود چنان منقش جاذب و جالب نظر نباشد که نظر مردان را به طرف خود مایل نماید.

جهاد

(Jihad)

معنی لغوی جهاد کوشش کردن است. و در اصطلاح شریعت رزمیدن در راه الله را جهاد میگویند.

فضیلت جهاد:

نبی علیه السلام میفرماید: بلندترین درجه در اعمال درجه جهاد است. (مشکوٰۃ)

مراتب جهاد:

جهاد مراتب بی شمار دارد:

(۱) جهاد بانفس (۲) جهاد باشیطان (۳) جهاد باکفار و منافقین (۴) جهاد با ارباب ظلم و فسق و فجور -

جهاد بانفس چهار مرتب دارد:

(۱) حصول علم حق (۲) عمل نمودن بر آن (۳) دعوت کردن به آن (۴) تحمل تکالیف در راه آن -

جهاد باشیطان دو مرتبه دارد:

(۱) مقابله باشکوک و شبهات که از طرف شیطان وارد میشود. (۲) مقابله با اراده ها و شهوات غلط که از طرف شیطان وارد میشود.

چهار مرتب جهاد با کفار و منافقین:

(۱) جهاد با قلب (۲) جهاد با زبان (۳) جهاد با مال (۴) جهاد بانفس (جان) -

سه مراتب جهاد باستمکاران و ارباب ظلم و مبتدعین:

(۱) جهاد بادست (۲) جهاد با زبان (۳) جهاد با قلب -

اقسام جهاد جسمانی با کفار باعتبار فرضیت:

اقسام جهاد:

دو است. (۱) فرض عین (۲) فرض کفایه (صورتهای فرض عین):

صورتهای فرض عین:

الف: هرگاه که یک دشمن طاقتور بر یک کشور اسلامی یا بر یک قسمت آن یورش ببرد و یا قوی امکان یورش بردن آن باشد و سرپرست کشور یا یا سرپرست اسلام اعلان جنگ نماید آنگاه بر هر مرد بالغ و بیرون آمدن جهت مبارزه با آنها فرض میگیرد.

ب: در هر کشور یا علاقه که عزت آبرو، مال و جان اشخاص ضعیف و زنان و کودکان محفوظ نماند و به ناحق بر آن ظلم و ستم صورت گیرد آنگاه اقدام علیه ظالمان فرض عین است.

ج) صورت سوم یک جهاد دائمی و اقدامی است. این صورت تاوقتی قائم می باشد که قوت های جارح باطل در جوار موجود باشد.

صورتهای فرض کفایه:

مطلب از جهاد فرض کفایی اینست که صورتحال غیر معمولی هنگامی نباشد اما بالفعل بلکه حالات پرامن هم نباشد بلکه سازش ها و شرارتهای دشمن باقی باشد. درین حالت اگر عده درین راستا برای قربانی جان و مال آماده شوند از ذمه عامه مردم گناه عدم شراکت در جهاد ساقط میگردد. اما هدف این نیست که بر متباقی مردم جهاد فرض نیست. بر همگی فرض است. فقط فرق اینست که در صورت فرض عین شرکت هر انسان براه راست (اگر عذر شرعی یا طبعی نباشد) ضروری است چنانکه نماز و روزه ضروری است. و در صورت فرض کفایه از ذمه یکعده مردم ساقط میگردد.

جهاد بر کدام مردم فرض است:

وجوب جهاد هفت شرط دارد:

(۱) مسلمان بودن (۲) بالغ بودن (۳) عاقل بودن (۴) آزاد بودن (۵) در وی کدام نقص جسمانی نباشد (۶) مرد بودن (۷) موجود بودن امکانات راه و جهاد.

نماز و ترجمه

تکبیر تحریمه: **اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ** «الله بسیار بزرگ است»

ثنا: **سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ**
بار الها، ذات تو منزّه و پاک است و سزاوار و شایسته حمد، تو هستی و
نام تو با برکت و بلند و اعلی است و جز تو هیچ معبودی نیست.

تعوذ: **أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ط.**

من از شر و گزند شیطان مردود به الله پناه می برم

تسمیه: **بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ط.**

خاص به کمک نام بنام خداوند بسیار بخشاینده و مهربان شروع میکنم.

سورة فاتحه: **الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۱) الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (۲) مَلِكِ يَوْمِ
الدِّينِ (۳) إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ (۴) اهْدِنَا الصِّرَاطَ
الْمُسْتَقِيمَ (۵) صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ (۶) غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ
وَالضَّالِّينَ (۷) آمين-**

تمام تعریف و ستایش خداوندی به ، سزاوار الله تعالی است که
مربی کلیه عالم و بسیار بخشاینده و بی نهایت مهربان است، مالک
روز جزاست، فقط ترا می پرستیم و فقط از تو کمک می طلبیم، ما
را به راه راست، هدایه راه کسانی که بر ایشان انعام فرموده‌اید
هدایت فرما، نه راه کسانی که مورد غضب تو قرار گرفته‌اند و نه
راه آنانکه گمراه شده‌اند.

سورت اخلاص: قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ (۱) اللَّهُ الصَّمَدُ (۲) لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ (۳)

وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ (۴)

شما (حضرت محمد ﷺ به مردم) بگوئید که او خدا، در ذات و صفات خود یکتا است، و او بی نیاز است و محتاج احدی نیست، و تمام عالم محتاج او است، نه اولاد دارد، نه او فرزند دیگریست، نه کسی برابر و همتای او است

تسبیح رکوع: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ (کم از کم سه بار)

پاک و منزّه است پروردگار با عظمت من.

يا سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ-

پاک و منزّه است پروردگار فرشتگان و جبرئیل

يا سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي-

بار الهی! تو پاک و منزّهی و تو را ستایش می نمایم. الهی! از تو طلب مغفرت می کنم.

تسمیع: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ.

الله تعالی از بنده‌ای که او را ستوده است شنیده است

تحمید: رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ پروردگارا! تمام ستائش برای تو است

يا رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ-

پروردگارا! جملگی ستایش از آن تو است حمد بسیار پاک و بابرکت.

تسبیح سجده: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى (کم از کم سه بار)

پروردگار عالی شان من پاک و منزّه است.

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي-

پروردگارا! پاک است ذات تو، الوهیت مر تراست پروردگارا مرامعاف کن.

دعای جلسه: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَارْفَعْنِي وَاجْبُرْنِي وَعَافِنِي
وَاهْدِنِي وَارْزُقْنِي-

بارها! مرا ببخش، و به من رحم کن، و مرا هدایت ده، و عافیت بخش، و به
من روزی عطا فرما

یا: رَبِّ اغْفِرْ لِي، رَبِّ اغْفِرْ لِي-

پروردگارا! مرا ببامرز، پروردگارا! مرا ببامرز،

تشهد: اَلتَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَاةُ وَالطَّيِّبَاتُ اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ

وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ اَشْهَدُ اَنْ
لَا اِلَهَ اِلَّا اللَّهُ وَ اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ-

تمام تحیت‌های (قولی و بدنی و مالی) برای خدای متعال است. سلام بر
توباد ای نبی ﷺ و رحمت خدا و برکات او. سلام باد بر ما و بر بندگان
نیکوکار خداوند. گواهی می‌دهم باینکه جز خداوند معبودی نیست و
گواهی می‌دهم که محمد ﷺ بنده خدا و رسول اوست

درود شریف: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَىٰ آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ
وَعَلَىٰ آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ - اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَىٰ
آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَعَلَىٰ آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ
مَّجِيدٌ-

خدا یا! بر محمد و آل محمد درود و رحمت فرست؛ چنان که بر
ابراهیم و آل ابراهیم رحمت فرستادی (در دوجهان). همانا تو ستایش
شده و بزرگوار ی.

پروردگارا! بر محمد و آل محمد برکت فرست؛ چنان که بر ابراهیم و آل ابراهیم برکت نازل فرمودی (در دو جهان). به درستی که تو ستایش شده و بزرگواری

دعا: **اللَّهُمَّ رَبَّنَا إِنِّي فِي الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةٌ وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ** - خدایا! ما را از نعمت های دنیا و آخرت (هر دو) بهره مند گردان و از آتش دوزخ نگاهدار

يَا اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ فَاعْفُرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ -

الهی! من بر نفس خود بسیار ظلم کردم، همانا غیر از تو کسی دیگر گناهانم را نمی بخشد؛ پس، از جانب خود مرا مورد آمرزش قرار ده و بر من رحم کن، همانا تو بخشنده و مهربانی.

سلام: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ

سلام و رحمت الله تعالی باد بر شما.

دعای قنوت: اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْتَعِينُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ وَنُؤْمِنُ بِكَ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ وَنُثْنِي عَلَيْكَ الْخَيْرَ ط وَنَشْكُرُكَ وَلَا نَكْفُرُكَ وَنُخْلِغُ وَنَتْرُكُ مَنْ يَفْجُرُكَ ط اللَّهُمَّ إِنَّا كُنَّا نَعْبُدُكَ وَلَكِنَّا لَمْ نَعْلَمْ بِكَ نَسْجِدُ وَإِلَيْكَ نَسْعَى وَنَخْفِدُ وَنَرْجُو أَرْحَمَتَكَ وَنَخْشَى عَذَابَكَ إِنَّ عَذَابَكَ بِالْكَفَّارِ مُلْحِقٌ -

ای بار الها! از تو یاری می جوئیم، و از تو آمرزش می خواهیم، و بتو ایمان می آوریم، و به تو توکل می ورزیم، و به تو ثناء خیر می گوئیم، و ترا شکر می کنیم، و نا سپاسی نمی کنیم، و کسانیرا که از اوامر تو سر پیچی می کنند می گذاریم و ترک می دهیم، ای بار الها! خاص ترا می پرستیم و خاص برای تو نماز می گذاریم، و خاص ترا سجده می کنیم، و بسوی تو می شتابیم، و

بتو اخلاص می‌ورزیم، رحمت ترا می‌جوییم، و از عذاب تو می‌ترسیم، واقعاً که عذاب تو بکافران پیوست است
یا این دعا را بخواند:

اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيْمَنْ هَدَيْتَ وَ عَافِنِي فِيْمَنْ عَافَيْتَ وَ تَوَلَّنِي فِيْمَنْ تَوَلَّيْتَ
وَ بَارِكْ لِي فِيْمَا أُعْطَيْتَ وَ قِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ فَإِنَّكَ تَقْضِي وَ لَا يُقْضَى عَلَيْكَ إِنَّهُ
لَا يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ وَ لَا يَعْزُزُّ مَنْ عَادَيْتَ تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَ تَعَالَيْتَ۔

ترجمه: «الهی! مرا در زمره کسانی قرار ده که آنها را هدایت کرده‌ای، و مرا جزو کسانی قرار ده که به آنها عافیت عطا فرموده‌ای. الهی! مرا جزو کسانی قرار ده که تو یاور آنانی، و هر چه که به من عنایت فرموده‌ای، مبارکش بگردان، و مرا از قضایای بد، حفاظت کن، توئی که حکم می‌کنی، احدی بر تو حاکمیت ندارد، همانا کسی که تو او را حمایت کنی، ذلیل و خوار نمی‌شود و کسی که تو با او دشمنی کنی، هرگز عزت نمی‌یابد. پروردگارا! تو بابرکت و بلندمرتبه هستی.

ادعیه مسنونه

ذکر و دعا در عبادات مهمترین عبادت اند. الفاظی که رابطه به ذکر و دعا در قرآن کریم وارد شده اند و الفاظیکه رابطه به ذکر و دعا در کتب از زبان مبارک پیامبر ﷺ منقول است اگر شما آنها را از ته دل، از زبان خود اداء نمائید در قبال هر لفظ آن برایتان ترجمانی قلب تان، نمایندگی حالات تان و در حالت بیقراری، اسباب اطمینان قلب قرار میگیرد.

در آن برایتان ذکر بسیاری از ضرورت های داخلی و خارجی میسر میشود که به سهولت ذهن به طرف آنها منتقل نمیگردد. لهذا برای هر مسلمان ضروری است که پابند این ادعیه مسنونه باشد.

آداب و شرائط قبولیت دعاء:

در سلسله دعاء در نظر داشتن آداب و شرائط چند چیز ضروری است:

(۱) برای ضرورت جائز ادنی^۱ ترین خود نیز باید از الله تعالی خواسته شود. اما برای چیزی دعاء نباید کرد که شریعت آن را معصیت قرار داده باشد یا بدان حق تلفی کسی، ظلم بر کسی یا قطع تعلق با کسی میشود.

(۲) شرط دوم این است که ذریعه معاش دعاء کننده حلال باشد، آمیزش حرام نباشد.

(۳) سخن سوم این است که اگر با دعاء نیاز او بر نمی آید یا در نتیجه آن تاخیر می آید پس خسته گردیده دعاء را نباید ترک کرد، امکان دارد که از جهت کدام تقصیر تأخیر آمده است یا در آن خیر وی نبوده نباشد.

آداب دعاء

(۱) دعاء کننده باید با عزم و اراده محکم دعاء کرد.

(۲) حتی الامکان دعاء به طریق احسن و با دل جمعی صورت گیرد. اوقاتیکه در آنها پیغمبر ﷺ تلقین دعاء فرموده اند. برخی از آن اوقات در اینجا ذکر میگردد.

* هنگام تهجد.

* بعد از نماز های فرض

* در میان اذان و اقامت

* در حالت سفر

* روز جعه بعد از نماز عصر تا مغرب.

* شب قدر خصوصاً در شب ۲۷ رمضان

* در شب جعه یعنی شبی که بعد از سپری روز پنجشنبه می آید:

(۳) باید در دعا دست بلند کرده شود و بعد از دعا باید هر دو دستان خود را به روی کشیده شود. (۴) تا حد الامکان از ادعیه استفاده شود که جامع و شامل نیکبختی های دنیا و آخرت باشد. (۵) بواسطه یک عمل نیک خود دعا کردن بهتر است. (۶) بعد از پاکی رو بسوی قبله دعا کرده شود. (۷) بعد از ثنا و ستایش الله تعالی و درود بر محمد ﷺ دعا کرده شود.

چند ادعیه جامع صادر شده از زبان مبارک پیامب ﷺ

دعای خوابیدن: **اَللّٰهُمَّ بِاَسْبَکِ اَمُوْتٍ وَّ اَحْيٰی-**

دعای بیدار شدن: **اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ اَحْیَا نَا بَعْدَ مَا اَمَاتَنَا وَاٰیةُ التَّشْوُرِ-**

دعای طعام خوردن: **بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ط**

دعای بعد از طعام: **اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ اَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَجَعَلَنَا مِنَ الْمُسْلِمِیْنَ.**

دعای وارد شدن به بیت الخلاء: **اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَاَلْخَبَاِیْثِ**

دعای بیرون شدن از بیت الخلاء: **عَفْرَا تَکْ یَا اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ اَذْهَبَ عَنِّی الْاَذٰی وَاَعَا فَا نِی**

دعای دین خود در شیشه: **اَللّٰهُمَّ اَنْتَ حَسَنْتَ خَلْقِیْ فَحَسِّنْ خُلُقِیْ**

دعای پوشیدن لباس: **اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ کَسَانِیْ هٰذَا وَرَزَقْنِیْهِ مِنْ غَیْرِ حَوْلٍ مِّنِّیْ وَاَقُوَّةٍ.**

دعای بیرون شدن از خانه: **بِسْمِ اللّٰهِ تَوَكَّلْتُ عَلٰی اللّٰهِ لَا حَوْلَ وَاَقُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ.**

دعای داخل شدن به خانه: **اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْئَلُکَ خَیْرَ الْمَوْجِ وَاخَیْرَ الْمَخْرَجِ بِسْمِ**

اللّٰهِ وَكَجُنَّا وِبِسْمِ اللّٰهِ خَرَجْنَا وَاَعَلٰی اللّٰهِ رَبِّنَا تَوَكَّلْنَا ط

دعای داخل شدن به مسجد: **اَللّٰهُمَّ افْتَحْ لِیْ اَبْوَابَ رَحْمَتِکَ**

دعای بیرون شدن از مسجد: **اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْئَلُکَ مِنْ فَضْلِکَ وَرَحْمَتِکَ**

دعای بعد از اذان: **اَللّٰهُمَّ رَبِّ هٰذِهِ الدَّعُوَّةِ التَّامَّةِ وَاَلصَّلٰوةِ الْقَائِمَةِ اَتِ مُحَمَّدًا**

اَلْوَسِیْلَةَ وَاَلْفِضِیْلَةَ وَاَبْعَثْهُ مَقَامًا مَّحْمُوْدًا وَاَلَّذِیْ وَعَدْتَهُ-

دعای داخل شدن به بازان: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَ لَهُ
الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ سَمِيُّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ ط وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ -
دعای برخاستن از مجلس: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ
أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ -

دعای سفر: بِسْمِ اللَّهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ يَا اللَّهُمَّ أَنْتَ رَفِيقِي فِي سَفَرِي وَ خَلِيفَتِي
فِي أَهْلِي وَمَالِي ط .

دعای سواری: سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرْنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ ط وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا
لَمُنْقَلِبُونَ .

دعای عطسه: اَلْحَمْدُ لِلَّهِ

دعا در جواب عطسه: يَرْحَمَكَ اللهُ .

دعای دیدن ماه: اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُمَّ أَهْلُهُ عَلَيْنَا بِالْأَمْنِ وَالْإِيمَانِ وَالسَّلَامَةِ
وَالْإِسْلَامِ رَبِّي وَرَبُّكَ اللَّهُ ط .

دعای تعزیت: إِنَّ لِلَّهِ مَا أَخَذَ وَ لَهُ مَا أَعْطَى وَ كُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِأَجَلٍ مُّسَمًّى - [بخاری و مسلم]

دعای رفتن به قبرستان: اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْقُبُورِ يَغْفِرُ اللَّهُ لَنَا وَ لَكُمْ أَنْتُمْ
سَلَفُنَا وَ نَحْنُ بِأَلَاكِرٍ ط .

ادعيه صبح وشام

- بِسْمِ اللّٰهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْئٌ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ
السَّيِّعُ الْعَلِيمُ ط
- اللّٰهُمَّ اجْزِنِي مِنَ النَّارِ -
- رَضِيْتُ بِاللّٰهِ رَبًّا وَبِالْاِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا.
- اَصْبَحْنَا وَاَصْبَحَ الْمَلِكُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْئَلُكَ خَيْرَ هَذَا
الْيَوْمِ فَتَحَهُ وَنَصْرَهُ وَتُوْرَهُ وَبَرَكَتَهُ وَهُدَاةَ وَاَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا فِيْهِ
وَشَرِّ مَا بَعْدَهُ -
- اللّٰهُمَّ اعِنِّيْ عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ ط
- يَا مُصْرِفَ الْقُلُوْبِ صَرِّفْ قَلْبِيْ اِلَى اِطَاعَتِكَ ط
- يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوْبِ ثَبِّتْ قَلْبِيْ عَلَى دِيْنِكَ ط
- اللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ الشَّقَاقِ وَالنِّفَاقِ وَسُوْءِ الْاَخْلَاقِ ط

ايمان مفصل:

أَمَنْتُ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْأَخِيرِ وَالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ
مِنَ اللَّهِ تَعَالَى وَالْبَعْثِ بَعْدَ الْمَوْتِ ط

ايمان مجمل:

أَمَنْتُ بِاللَّهِ كَمَا هُوَ بِأَسْمَائِهِ وَصِفَاتِهِ وَقَبِلْتُ جَمِيعَ أَحْكَامِهِ إِقْرَأْ
بِاللِّسَانِ وَتَضَدِّيقُ بِالْقَلْبِ ط

كلمه طيبه:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ ط

كلمه شهادت:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ط

كلمه تمجيد:

سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ ط وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ
إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ ط

كلمه توحيد:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ
وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ ط وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ط

كلمه استغفار:

اسْتَغْفِرُ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ط وَأَتُوبُ إِلَيْهِ ط

دعاى صلوة حاجت

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ
وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ أَسْأَلُكَ مُوجِبَاتِ رَحْمَتِكَ وَعَزَائِمَ مَغْفِرَتِكَ
وَالْغَنِيمَةَ مِنْ كُلِّ بَرٍّ وَالسَّلَامَةَ مِنْ كُلِّ إِثْمٍ لَا تَدْعُ لِي ذَنْبًا إِلَّا غَفَرْتَهُ وَلَا
هَمًّا إِلَّا فَرَجْتَهُ وَلَا حَاجَةً لِي لَكَ رِضًا إِلَّا قَضَيْتَهَا يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ-

دعاى استخاره

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ وَأَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ
الْعَظِيمِ فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ وَتَعْلَمُ وَلَا أَعْلَمُ وَأَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ هَ اللَّهُمَّ
إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي (أَوْ قَالَ فِي
عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ) فَاقْدِرْهُ لِي وَيَسِّرْهُ لِي ثُمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ
هَذَا الْأَمْرَ شَرٌّ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي (أَوْ قَالَ فِي عَاجِلِ أَمْرِي
وَآجِلِهِ) فَاصْرِفْهُ عَنِّي وَاصْرِفْنِي عَنْهُ وَاقْدِرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ ثُمَّ أَرْضِنِي بِهِ-